

Василь Щурат

По́езія XIX. віка

Перша часть.

Виданє К. Студинського

ЛЬВІВ.
НАКЛАДОМ А. ХОЙНАЦЬКОГО.
З друкарні В. А. Шийковського.
1903.

Від давна давала ся відчувати в нашім письменстві потреба видання антології перекладів важнійших поетів чужих народів, перекладів справді вартних під оглядом артистичним і літературним.

До такого видання хотів я зразу втягнути ширшу громаду наших письменників, що на тім поли з успіхом працювали, та був зневолений свій намір з різних причин залишити.

Між иньшим видавало ся мені, що праця одного чоловіка вийде більше одноцільною так під оглядом мови і добору змісту, як і самого перекладу. Тому й рішив ся запросити до сеї праці одного з найвизначнійших наших письменників, д-ра Василя Щурата, що по різних часописах і журналах розсіяв цілий ряд справді артистичних і поетичних перекладів.

Д-р Щурат згодив ся радо на мою просьбу та прислав враз з перекладами лист, якого частину, важну для висвічення ціли і методу видання, подаю на отсїм місци :

»Візвали Ви мене торік єще до видання моїх поетичних перекладів. Я довго не міг забратись до діла. Одна причина була в тім, що розсипуваний через 12 літ по всяких наших часописах і брошурах материял годі було мені на

провінції зібрати. А друге — висувалась все при таких ділі на перший плян конечність якоїсь систематики. Я перекладав весь час, що мені під руки попало і мому настроєви — в різних часах ріжному — відповідало. А тут — повне виданє перекладів з європейської поезії ХІХ. в. повинно-б бути бодай сяк-так повне. Значить на мене паде обовязок дати вповні не лиш те, що вже переклав, але й те, що належало-б перекласти, аби образ поезії ХІХ. в. бодай в приближеню вийшов повний. Бо заки читач зміркує, що я навіть в перекладах хочу бути *собою*, хочу дати єму передовсім себе з своїми настроями і поетичними уподобаннями, — він наперед глядати буде в моїх перекладах за своїми улюбленими думками, спитає: а чому нема сего? а чому пропущене те! воно-б мені більше було по души!... Ось і причини, для яких я не квапився з повним виданєм своїх перекладаних поезій. Нині, першу трудність — зібранє материялу я вже після довгих заходів поконав. І з другою трудністю — з систематичним укладом готового материялу та з виповненєм важнійших прогалин упорав ся, хоч — зазначити се мушу — заспокоїв притім лиш *себе*, бо й годі мені ради всіх зі своєї шкіри вискочити. »Поезия ХІХ. віка« в сїм виді, в яким вона тепер з під моїх рук виходить — річ через більшу половину нова. Давні переклади вийшли в відновлених шатах, справлені; до давних більше ніж в третині прилучили ся нові. От зараз французька поезия в двох третинах перекладена

свіжо. Чому я давні переклади справляю, зрозумієте певно. А вже-ж від марта 1890. р., коли перший мій переклад і взагалі перша моя поезія [Улянда: „Лицарська смерть“] появилася в „Зори“, завдяки тогдішньому редакторови і мому учителеви П. Скобельському, я і по часті мови і в техніці стиха поступав. В останніх роках різниці в поступі незначні, але перші роки мові діяльності перекладчика від останніх таки в дечім різняться — от хочби в певности наголосу, в виборі граматичних форм мови і т. д. І зробив се не лиш природний поступ. В 1890. р. коли я що йно був учеником VI. гімн. кл. і толкував Уляндову „Лицарську смерть“ і Гайного „Тангайзера“, я не мав за собою єще спеціальних студій над мовою, ані вправи в перекладаню стиха. Мої студії над мовою належать до університетських часів [1892—1896], а вправа в техніці стиха прийшла мені при дальших перекладах, з яких згадаю передовсім „Пісню про Роланда“, перекладену через половину вже в VII—VIII. гімн. кл. Конець-кінцем, до повного видання „Поезії XIX. в.“ вийшли нові переклади і справлені давнійші, всі крім „Пісні про Роланда“ і „Вибраних од Горация“, що видані окремо і таки до поезії XIX. в. не належать.

„Весь материял поділений на дві часті. В першу часть пійдуть по народностям поезії: французькі, англійські, німецькі, голяндські, дунські, італійські, мадярські, румунські і новогрецькі пісні. В другу часть — Славянщина: російські, польські, чеські, словінські, сербські,

болгарські. Всім важнішим поетам посв'ячую по кілька стрічок про їх жите і діяльність. Всіх порядкую по народностям і по змозі хронологічно.»

До слів перекладчика годі мені щонебудь додавати.

Видаю переклади в світ з пересвідченєм, що будуть вони для нашого письменства цінним придбанєм, яке принесе не малий хосен для освічених верств руської суспільности.

Львів, 1902. року.

Кирило Студинський.

Французькі поети.

АЛЬФОНС ЛЯМАРТИН.

А. Лямартін [1790—1869], родоначальник французьких романтиків, з походження і вдачі аристократ, під впливом учителя-священника за-молоду вже став фантастом, неспосібним до практичного життя. В наслідок того ані вго шкільна наука, ані коротка військова служба ані політична діяльність не зазначувались успіхами, противно — самого вго зражували, а серед загалу з'єдпували лиш непопулярність. Недостача енергії та витревалости поклала своє пятно й на вго літературній діяльності. Коли поетичний жар першої молодости охолов, коли треба було надолужити вго артистичною працею, — Лямартін пропав. Писав много, навіть дуже много, та все воно виходило слабке. На вершинах поезії остались лиш перші вго писання — »Méditations«. Предметом їх — природа, любов і релігійне чувство; прикметами — щирість і простота.

Розп'ятє.

Розп'ятє, в смертний час від уст вї відніте
з останным словом прѳці біля смертних брам!
Святий символє, дарє смертї, благодате,
розп'ятий Бѳже сам!

Як много рѳвних слїз Тобї сплило на нѳги
в святий день смертї, заки з хѳрих рук вї
ещѳ з теплом останных віддихів небѳги
дїстав ся Ти в мої!

Сьвячені сьвічі сїяли остáнні блїски,
плив з уст врєя тїхий панахїди тон,
на тон пісєнь похóжий, щó-то до колїски
привóдять дїтям сон.

Надїї, віри слїд булó на лїчку видко;
на щóках, де йшла врóда з смєртию у бїй,
бїль хвїлї вїрив чар єщє остáнний швидко,
а смерть могúча — свїй.

Вїтрєць, що гравсь з волóсем пúщеним безлáдно,
крив вид єї для óка тэмного від слїз, —
так тїнь блуднý на мáрмур бїлий мєчє зрáдно
нагрóбний кипарїс.

Однá рукá з постєлї смєртної повїсла,
на грúдєх дрúга — ясна як лелєї цьвіт;
здавало ся, держáла, до нїмїх уст тїсла
Розпáтого за сьвіт.

Устá на пів отвєрті, поцїлúям рáді,
та з бóжим поцїлúєм вже здружїв ся дух,
як пáхощі, що жар їх поїдáє в зрáді,
дим кїнувши в окрúт.

Тепєр устá холóдні сплять вже, сплять на вїки
ї в грúдєх сцїпенїлих віддих вже притїх;
на мєртві óчи тїхо спúщені повїки
закрїли мєртвїсть їх.

Я став. А сєрце здавив óстрах невислóвний ;
до тїла лúбого я пїдїтї не сьмїв,
немóв вгó взяв скóну масстáт безмóвний
в сьвятú країну снїв.

Не сьмів я. Та сьвящєник зрозумів подію,
холодною рукою хрєст подав мені.

»Тут, сїну, спомин маєш, маєш тут надію
на всі бурливі дні«.

Так, Ти Розп'ятий, вічно лишиш ся зі мною!
Безіменну могїлу зєлень сємий раз
осїнює вже нїні, вкращує собою, —
зі мною-ж Ти весь час!

Завішений на сєрци, де ворожі рєки
стирають все, Ти вірно споминів беріг;
вже на Твоїй слонівій кєсти слїз потєки
назначили свїй бїг.

Повірнику єдиний хвиль жит'я остєнних,
остєнь на мєму сєрци, мов мені все, мов,
що мєвила вона, коли до всїх незвєнних
звук слів єї не йшов.

Мов! — у непєвний час, коли душє до скєну,
глухє на прєщу, жаль, на щїрих слїз ручай,
ховєсть ся за грєбу вїчности заслєну,
за нєших змїслів край;

коли мїж смєртю вона й житєм повїсне,
як овєч, що ось-ось і з дєрева падє,
тремтїть і пїдаєть ся, чўючи, як тїсне
мгла, що від грєбу йде;

коли в незгїднїм хєрі мольб, ридєнь, розпўки
не чўє вже на вїчний сон грядўщий дух, —
Ти, тїснений до уст єшє в той час розлўки,
як найвїрнїйший друг, —

щоб в'яснити темні переселень брами,
щоб зір зверну́ти лиш туди «идѣже нѣсть»,
Ти, м'ялючись вічно без границь над на́ми,
яку́ ж нам шепчеш вість?

Ти зна́вш м'яки скóну! Слїз Твоїх потоки
в ту ніч страшну́, коли Ти слав свій плач в простір,
святїх дерев олівних зрóшували бо́ки
від с'умерків до зір.

З Хрестá, де та́йну смэрти мав Ти на приміті
від бо́лю остовпілу ма́тір ба́чив Ти;
другів Своїх, як ми, лишáючи на сьвітї,
в грїб м'ясів Ти лягтї.

То-ж в імя Тво́го скóну віру ма́ю я́сну,
що лиш на Тво́му лóні д'я́ха я віддám;
коли мо́я годїна ви́бе, тям за влáсну, —
смерть прэ́цінь зна́вш сам!

Шукáти б'уду мїсця, де в остáнне нóги
вона́ поцїлувáла, Гóсподи, Твої;
до то́го-ж сóнца й Бога віднайд'у́ дорóги
за прóводом вї.

Коб лиш в ту хвїлю скóну біля лóжа мо́го
у чóрній р'ясі став хто, слїз пустїв струю́
щоб взяв від уст моїх він з бóлем сэрця свóго
ту спáдщину мою́!

Крїпї-ж вго, піддэржуй, смерть ем'у дай мїрну,
симвóле тої віри, що любóв несé;
на то́го, що остáне, з то́го, що мре, вірно
переходї все, все!

До дня, коли в могилі стрепенуться люди
на семикратний гóлос в час тиші, — коли
небесний сильний гóмін всіх будити буде,
що під хрестом лягли.

ВІКТОР ГЮГО.

В. Гюго (1802—1885), син генерала з часу першого цїсарства, ще дитиною був з вітцем в походах до Неаполя та Іспанїї. Від 1808. р. вчився в Парижі, щоб конець-кінцем посвятитись політехнічним студиям. Однак 1822. р. завдяки своїм першим поезиям »Odes et Ballades« став любимцем Шатобріанда і Людвіка XVIII., виріс на корифея романтизму і 1841. р. вїйшов членом до Академії. Бувши за липневої монархії членом палати парів, він став 1849. р. заступником Парижан в »Assemblée Constituante«, але з того часу почав улягати політичним пристрастям. Вигнаний з краю, аж через 18 літ, після революції 1870. р., вернув знову в Париж, щоб засїдати двократно ще в палаті депутатів. Померши, спочив у Пантеонї, де »великих мужів« хоронить »вдячна вітчизна«. Величав сти єго похорону дорівнювало хіба сьвяткованє сотої річниці єго уродин. — Поверховний обсерватор, слабкий психольог, на все вражливий, зм ний в переконаннях, недорівнений артист у формі вислову часом аж надто бомбастичного — ото В. Гюго, що всіма тими прикметами ілюструє пересїчну Францію XIX в. Лежить у тих прикметах вся сила і популярність поета, але і єго немїч. В »Odes et Ballades« Гюго, релїгїст і католик, вступив у слїди Шатобріанда і Лямартїна. Революційна Греція натхнула єго »Les Orientales«. В обох збірках форма артистична, але змістови брак оригїнальності. Правдиву лїрику з артистичною мірою і почутєм індивїдуальности подали зїбки: »Les Feuilles d' automne«, — »Les Chants du crépuscule«, — »Les Voix intérieures«, — »Les Rayons et les Ombres«, — »Les Con-

templations«. В »La Legende des siècles« дав Гюґо епічну пробу представлення подій сьвіта в оповіданнях і рапсодах. З доби поетичного упадку походять »Les Chansons des rues et des bois« і сатиричні »Les Châtiments«, в яких поет попустив поводи своїй пристрасти, а нераз і мстивости. Значно слабші від поезій драматичні твори Гюґо: в них передовсім брак психольогії і природности. Те-ж можна сказати і про его повісти, що нудять описами і розвалкованєм акцій.

П р о р о к и.

Пророки по́стом му́чені тяжкі́м,
і всі по́ети, що жили́ на сьвіті,
Іса́їє і Ба́йроне! — палкі́м
огне́м для ці́ли ви́сшої за́гріті,
ви вка́зували лю́дям кра́сший шлях,
все той-же, лиш відна́йдений наново;
ви сі́яли під вітер ва́ше сло́во,
а сло́во те прийма́ло ся в серця́х,
прийма́ло ся в серця́х, в душі́ наро́да
живу́чого, як все жива́ приро́да.

Ваш гри́зний го́лос чудеса́ творі́в,
у бе́здну мгли сході́в, зліта́в над зорі́;
на за́зив ваш сам сфінкс заговорі́в
і ска́ли ме́ртві двігали́сь в просторі́.
Не́раз юрби́ без ці́ли, без путя́
брели́ вперед несьві́домі, пів-со́нні
і думали́, що в про́пасти бездо́нні
веду́ть дорóги їхнього́ житя́,
та ви для них посе́ред пітьми но́чи
явля́ли ся мов я́сні зорі́-о́чи.

Для че́стних го́лос ваш »у́рра« гремі́ть,
для підлих він — мов спі́ви похоро́нні;

являють ся і дүші бұдять в мить
пісні пророчі ваші, невгомбні.
І сьвіт весь — вічний образ прочаніна --
їх слўхає, їм вірить — як дитіна...

Христос у Вітанії.

Тогді Христос в Юдеї був. І всі слїдїли,
як тут невісту вірвав з бісової сїли,
там слух вернўв глухому, там лічїв проказу.
Злорадно фарисеї глянули від-разу
на ті дїла Христові, — йшли на суд лукавий...
В Вітанії помєр був Лазар чєстний, правий.
Мав сєстри: Марту й ту Марію, що з дорóги
Христу недавно мїррою скропїла нóги,
Учїтеля приймївши й Бóже правди слóво.
Тож хтось озвãвсь: вмер Лазар! Дрўгого дня знóву,
як пєрше, поступала за Христом громада.
Із уст Христа у дүші всім плїла відрáда.
Він мóвив: »Хто зі мною, Бог ємў опїка.
Коли в дорóзї спрага тóмить чоловіка,
коли єго в пустїни жар палїть без мїри,
він жаль відчўє в сєрци, скóро збув ся віри.
До злїднїв не навїкши, він падє в розпўку.
Коли ж повірив щїро у мою науку,
вперєд пїйдє, забўвши всяке ліхо враже«.
Замóвк Христос. А згóдом Ученикам каже:
»Спить Лазар. Я єго вам збўджу. З нáми бұде!«
І кажуть Ученики: »Йдем з Тобóю всюдї!«
З Єрусалима міста, де живóго Бóга
був храм, три дóби йшла в Вітанїю дорóга.

Ішов Христос. А ясність сонїшна тремтіла над Ним. — Як сніг здавалась шата в Него біла. Заплакана виходить Марта перша з хати.

»Чому-ж не був Ти, Пáne? Не було-б і стрáти! Помér! Ко́ли-б так з на́ми був Ти, жив би певно Ох, брат мій безталанний!« — Заридáла ревно.

»Помér! Приходи́ш пізно! Ах! що з на́ми бу́де!« На те Христос: »Невісто! се про мене с́уди?! Жнець лиш казати може щось про власне жни-

[во«.

Марія плач у хаті сїяла. То-ж живо до неї Марта: »Пána привита́й, Маріє!« Перед Хри́стом Марія на колінах мліє.

Спита́в Христос: »Чого-ж ти плачеш?« — »Ти [вся сїла!

Ти жизнь уся! Не був Ти, — там єго моги́ла!«

На те Христос: »Блаже́н, хто з вірою за мною іде, бо я і жизнь і сьвіт я! Смерть без бою усту́пить перед ласки по́дихом всесильним«.

Так мо́вив. А Тома́ Дідім був сьвідком пильним Ішли́ Петро́ з Іва́ном, сподіючись ч́уда.

І так Христос промóвив: — ч́уло мно́го лю́да —

»Де-ж ви єго схова́ли?« — »Он де над ріко́ю«, — сказа́ли й повели́ єго долів луко́ю,

туди́, де намоги́льний білий ка́мінь відко.

Христос заплакав. Лю́ди, що зійшли́ ся швидко, казали: »Та-ж любі́в Він Ла́заря, — се зві́стно.

Тож скóро жизнь і смерть в руках у Него дій-

[стно,

ко́ли Він Бо́гом зветь ся, ч́удо твóрить в сьвіті, чому́-ж Він дав, щоб Ла́зар мер у жы́зни цвї-

[ті?«

Отó-ж і Мάρта ста́вши близь Христа́ при грóбі,
казала: »Вся моя́ надія, віра в Тóбі!

Мій Па́не! з всім наро́дом Тебе́ Мάρта сла́вить.

Та Лазаря́ чоти́ри дні́ вже ка́мінь да́вить...«

»Мовчі, невісто! -- ка́же їй Христóс — в сій

[хвіли
хвалу́ побáчиш Бóжу, пóвну бли́ску, сі́ли.«

І ка́мінь відва́лити ка́же. Відва́ляли.

І тут-же відне ста́ло всім ну́тро моги́ли.

Зближивсь Христóс до грóбу. Лазаре́ве тіло

в рядно́ спові́те крі́пко ві́чним сном спочі́ло.

Мов при кивóті ста́ла скрі́зь тиша́ вели́ка.

Зближивсь Христóс до грóбу. — »Лазаре́!« —

[заклі́кав.

Труп ру́шивсь і опéр ся о сті́ну моги́льну,

бо мав і ру́ки й но́ги опові́ті сі́льно.

Ті ву́зли сме́рти в грóбі Лазаря́ спині́ли.

Сказа́в Христóс: »Розв'я́жете! на́й іде́ з моги́ли!«

І вві́рили в Христа́ всі, що уздрі́ли чу́до.

А скóро розі́шли ся ві́сти се́ред лю́ду,

товпа́ мудрці́в жиді́вських, вчу́вши дівні́ рі́чи

про Тóго, що і ме́ртвих із моги́ли клі́че,

грозу́ моги́ли ни́щать, — заревла́ як ди́ка:

»Час переда́ти сме́рти то́го Чолові́ка!«

Розмова з нуждарем.

[Зі́мний день. — Крі́зь ви́бите ві́кно паде́ сні́г.

— Нужда́р лежи́ть на посте́ци. — Довко́ла ро-
ді́на.]

Нуждър.
Ні! в Бóга я не вірю!

Священик
(входячі).

Певно хліба ждеш ти?

На! покріпись!

(Ламле свій хліб і дає половину).

Нуждър.

А син мій?

Священик.

Все бери, до решти!

(Віддає решту хліба дитині).

Дитина

(їдячи).

Яке то добре, тату!

Священик.

Ангел — не дитина!

Позволь мені, хрестом тобі назначу сина.

Нуждър

(байдужно).

Роби що воля, знак той не заступить ноші.

Священик

(кладучи грóші на постели),

От-тут тобі най будуть на одéжу грóші.

Нуждър.

Дров не маю.

Священник.

На все тут вістане на три дні.
для жінки і дитини. Жити так — то злидні.
Я дам роботу. Праця — до небес дороба..
Тепер про Бога, друже...

Нуждир.

Я вже вірю в Бога!

В и б і р.

Я бачив Смерть і Ганьбу. Разом бігли обоє
пустинню, де сумно так було як в гробі.
За ними трави гнулись, ніби тіни ночі.
Під Смертю кінь чорний був — запали очи.
З коня у Ганьби падало шматками тіло.
А крук будив пустиню; дерево тремтіло.
Рече до мене Ганьба: »Розкіш — імя маю.
Ході зі мною. Путь мій всіх веде до раю.
Бенкети, співи, шати, замки і палати,
побідний сьміх, що серце буде в дрож кидати,
скарбці, що сипати-муть золото як з міха,
і запах огородів — чар для ока, втіха,
дівчата з блиском ранної зорі на скрانی,
борб і тріумфів гімни, що через тимпани,
через мосяжні труби мчать ся в світ стрілою,
все тєє мати будеш — лиш ході зі мною«.
Сказав я: »ні, при тобі стєрво чують крўки.
А потім смерть озвალась: »Через пєкло мўки
шляхами жертв до гробу пўтника провўджу.

Я обов'язком зву ся. — »Йду з тобою« — кажу.
І з то́го дня в пустіни, де крізь тьму й триво́гу
пробліскує лиш Бог нам, ра́вом бем доро́гу.

Вечером.

Глубо́кий, тихий сүмерк в сон доли́ну ввóдить.
Прися́дьмо, до́ню мїла! Там під мо́стом брóдить
тїнь за́ходу роже́ва, — віє лє́гкий хо́лод.
На »Аве« з це́ркиви давóнять, з кўзні чу́ти мо-
[лот.

Робі́тник на кова́лі, а Госпо́дь на дзвóні
одна́ке діло твóрять: на небє́снім склóві
зоря́ тим блїском сьві́тить, що й ого́нь в гор-
[нілі.

Тут лю́дскости ціло́ї трїво́к в по́вній сілі!

Два звўки і два сьві́тла — все-ж є в них гото́во.
На всяк сумні́в житя́ в них все є пра́вди сло́во.
Бо вка́зують, яку́ ці́ль ви́брати пристáло:
»Мо́ли ся!« — ка́жуть дзвóни, а »трудо́сь!« —
[кова́ло.

Дитино! — будь я цар...

Дити́но! — будь я цар, я вмить позбу́дусь трóну,
відда́м і скиптр і ца́рство і підда́них рїй,
і порфі́рові ва́нни й золоту́ коро́ну,
і сү́дна, що їм мо́ря ма́ло для розго́ну,
відда́м за по́гляд твої́й.

А будь я Бог, дам не́бо, зе́млю, океа́ни,
і трє́пет де́монів і а́нгелів поклі́н,

і хаос той, що з не́го сьвіт новий повста́не,
простір і вічність ту, що все у неї кане —
за поцілу́й оди́н.

АЛЬФРЕД МЮССЕ́.

А. Мюссе (1810—1857) все був дитиною і все бажав бути лиш поетом. Хоч уляг впливам Байрона, вмів зберегти й свою оригінальність: у вислові — свободу, легкість, а навіть дотеп, в настрою — тихий смуток розчаровань і скептицизму, яких жерелом було єго нервове житє, шарпанє вражіннями і нічим не вязаними пристрастями. Сьвідомість своєї оригінальности він зазначив в однім стишку словами: „Mon verre est petit, mais je bois dans mon verre“. Вісімнайцятилітнім хлопцем здобувши собі славу поета, кинув ся в вир життя гулящої парижської молодежи. Не видобув ся з него й тогді, коли Академія відчинила єму 1852. р. двері до безсмертности. Визначнішими поетичними писаннями єго є „Rolla“ і „Poésies Nouvelles“, та не уступають їм в нічим і драматичні та новелістичні твори. У всіх при полеті фантазії бачить ся таку щирість думки і таку ясність вислову, яких не посіли ні Лямартін ні Гюґо, а які споріднюють Мюссета нераз більше з классиками ніж з романтизмом.

Званє поета.

Всі спомини прогна́ти, думку в лєтї скорім
спивіти й прикрі́пiti в не́бі тихозорім
нешєвну й неспо́кійну, але в по́вній силі,
всевічною вчиніти ясну мрію хвилі,
красу́ любі́ги й правду, гóдити з собо́ю,
у сво́му серці гє́нїя знайти́ в спокóю,
зітха́нє, о́сьмих, по́гляд, сло́во — віщим даром
перемі́нiti в діло штúки, в ясну пє́рлу —

слезу тихцём завмерлу:
отсе званє поета, все его стремлєне,
житя его вся гордїсть, все его терпєне!

Інтродукція поеми „Роля“.

Чи жаль вам тих часів, коли на сьвіт сей з неба
сходїли всі боги — від Зєя аж до Фєба?
Коли Венєра красна, вийшовши із фїлі,
з волосья яснї слєзи матори своєї
стрєсаючи, скрїпляла сьвіт в родючїй силї?
Чи жаль вам тих часів, коли являлись Фєї,
а Нїмфи протї сонця, помїж водним цвїтом
дражнїли любим сьмїхом Фавнїв тих, що лїтом
гуртами в очеретї пильнували лєжі?
Коли Нарцїз у дрозж кидав жерельнї води,
а з Юга аж на Сївер над еством природи
Алкїд в крївавій шатї з львіної одєжі
нїс вїчну справедлївїсть? Жаль вам днїв тых
[нїнї,
коли Сильван глумлївий на мохнатїм дубї,
на вїтах гойдаючись, враз попавсь людїнї,
ї за луною піснї свїснув тони любї?
Коли було все бже — навіть болї сїнї?
Коли сьвіт боготворив все, що нїнї топче?
Коли богів був бїльший гурт, хулі-ж не знали?
Коли нещастним був лиш Прометей зухвалїй,
брат Сотонї, що й доси споконвіка ронче?
Коли старá земля і люди й небо гїнуть,
коліска сьвіта творить віко домовїни,
а з півночи оркан несє на Рим руїну,

скріпляючи розгін ворожої лявіни?
Не жаль вам тих часів, коли нову подобу
вік варварський приборав, старе жите забувши,
коли старий вік вийшов з Лазарем із гробу,
з під каменя могили голову добувши?
Не жаль вам тих часів, коли романи давні
знимались золотим крилом в світі казочні?
Коли всі памятки, всі наші віри славні
вдягала молодість у шати непорочні?
Коли відроджувала все Христа наука?
Коли сьвященика дім і князя палати
однаковим хрестом могли себе вкрашати,
що у блакит небес ішов стрілою з лука?
Коли смерть чар являла і жите почате?...

Л ю ц и я.

Коли умру я, побратими,
то посадить ви на могилі
вербу, що шепче у знесілі
під вітром вітами густими;
під тіннями її сьвятими
спати-му легко в тихі хвилі.

Самі були ми вечер... Я при ній сів близько.
Її голівку радість клонить низько, низько
і пальчики пускає в рух по фортеп'яні.
Мельодия тужлива... шепоти незнані,
мов легіт, що крадець ся біля очерету,
щоб нагло не збудити пташечки до лету.
Принадним чаром цвіту дихала з провола
мелянхолійна нічка — дух той плив довкола.

У парку вічні дуби і каштани складно
колишуть ніжні віти сплakanі безрадно.
В відчйнене вікóнце лiне чар незнанйй.
Вже нас довкола запах огорнiв весняний.
Лежала перед нами рiвнина в спокóю.
Втих вiтер — i самi лиш ми були з собóю,
на радоцях снували мрiї невислóвнi.
Пятнайцята весна нас вдоволяла впóвнi.
На Люцию я глянув — вид блiдий з профiля.
Каскадою спадала в низ волóся фiля.
Мабуть вщé нiколи принаднiйшi óчи
не глянули так чiсто на блакiти нóчи,
не тóнули так мiрно в глибинi блакiта.
Одну вi любiв я сéред сéго свiта,
любiв вi як сéстру. Бiлостю лелéй
пишáлось гáрне лiчко цвiточки моéй.
I довго я дивiв ся — ткала мрiї мiлi.
В руках моiх зложила нiжнi рúки бiлi.
В вi кождiськiм рúху чув я все душéю,
що тiхий мир i щáстє спорiднились з нею
немóв бальсам на всякий бiль житя i рани,
що в неi дух весняний, лiченько весняне.
Аж став на тiхим нéбi мiсяць в рóли свiдка.
Захопила нас нагло срiбно-бiла сiтка.
Тогдi в моiх очáх вона себе уздрила —
i áнгельський блис óсьмих, пiсня забренила.

Гармонiе! з терпiня ти береш обнóви.
Тебе лиш творить гéнiй виразом любóви.
З Италii прийшла до нас ти, южнiй цвiте:
Италii дали тебе небес блакiти.
Воплóчується в тоби мисль шумна, мов з пiни,

мов те дівча́ триво́жне, що боїть ся й тіни.
Хто зна́в, що дитина́ в співи мельоді́йні,
в божество́нні вітха́ня вло́жить гармоні́йні,
сумні́, як се́рце в не́ї, а як го́лос тужні́?
Оди́н лиш по́гляд відко... і слі́вкі жемчу́жні.
А ре́шта — ві́чна та́йна, для товпи́ незна́на,
як ти́хий го́вір фі́лі, як шум бо́ру з ра́на...
В заду́мі ми сиді́ли з Лю́цією дру́жно.
Диві́в ся я на не́ї зно́ву мо́вчки, тужно.
І лиш тремті́в луно́ю спі́в є́ї між на́ми.
Голо́вкою о ме́не спёрла́ ся без та́ми...
Чи жа́лі Десдемо́ни в тво́му се́рци вста́ли?
Ти пла́кала, дитино́, у німі́й печáли.
Уста́ твої́ з мої́ми вмить зійшли́сь, завме́рши.
Взяло́ твоє́ терпі́нє поцілу́й мій пе́рший.
Ту́лив тебе́ до се́бе я — цілі́ську в дро́жи...

Невдо́взі так спочі́ла ти на сме́ртнім ло́жи;
так в ра́нвий час весня́ний, я́сна цвѣ́тко го́жа,
тебе́ зломі́ла сі́ла по́тайна, воро́жа.
На скóні в те́бе о́сьміх був лиш, не триво́га.
До се́бе ти верну́ла, а́нгеле... до Бо́га.

Сфе́р а́нгельських соло́дка та́йно, лю́ба мрі́в,
крила́тий сне́ любóви, золотá наді́в!
Хто ча́рам не уля́же, на ко́го їх кінеш?
Ти Фа́вста на поро́зі Марга́рети спійниш.
Дні ю́ности моє́ї, прощава́йте ні́ні!...
Спокі́й оста́нкам тлі́нним! мир, спокі́й дити́ні!
Проща́й, дитя́! Тво́я рука́ на фортепа́ні
не бу́де вже тремті́ти в ве́чери весня́ні.

Коли умру я, побратими,
то посадите ви на могилі
вѣрбу, що шѣпче у знесилі
під вітром вітами густими;
під тіннями єї сьвятими
спати-му лѣгко в тихі хвилі.

АЛЬФРЕД ДЕ ВІНІ.

А. де Віні (1797—1863) після військової служби, в часі якої оголосив „Les poèmes antiques et modernes“, 1828. р. посвятив ся виключно літературі. Виходили зпід єго пера романи, драми і літературні начерки. Але вся єго сила в поезії, яка виріжнює поета від сучасних єму романтиків глибиною філософічної мисли. Мабуть зневіра до сьвіта і людей, в яких до смерти не знайшов признаня, кинула на єго філософію густу тїнь песимістичної резигнації. Що й по під кінець XIX. в. оголошені вже після смерти поета „Les Destinées“ станули на висоті європейської слави.

Мойсей.

Єще кидало сонце на намети з боку
скісне проміне довге й золоту, широкую
пасмугу жару, як се діяти що днини
навікло, заки ляже на пісках в пустини.
Здавалось, край прибрав ся в пурпур злото-
цвітний.
Йдучи на Небо, верх понурій, непривітний,
Мойсей, той муж Господній, убраний в покору
оперезав весь обид блискавкою зору.
І бачить зразу Фазга — повно фіг широко.
А там за горами вже тоне бистре око

в живій землі Мапáссе, Гáлаад, Ефрáсм,
що праворуч простёрлись приманчивим раєм.
А ген-ген! на полудне аж по море сїре
лягла країна Юди, де пісків без міри.
В долині, що імлою відить ся з віддалі
в вінку гаїв олівних бачить край Нефтáлі.
На ровени, що в цвїті потонула тихо,
білієть ся високій гóрод пальм Єрїхо.
Як óком скіннути лиш, від рівнин Бельфегор
густі ліси лентісків*) тягнуть ся по Сегор.
Земля обітована, Ханаан вже мріє,
де вмєрти — знав він се — нема єму надї.
Глядїть... простєр могучу рúку над народом
і дáльше, дáльше в гóру йде повільним хóдом.

Тимчасом ровень Моаб залягли товпою
і стáвши навкругї під білою горóю,
синóве Ізраїля бúрились що хвїлі,
як бúрять ся під вїхром бúйні жїта фїлі.
В той час, коли пісок орóшують блакїти
і пєрли пóвні блїску віпають на віти,
остáнний вожд, прорóк їх, вїбранець Єгóви,
Мойсєй — пїйшов до Пáна на сьвятї розмóви.
Слїдїли óком блїски, що єгó сповїли.
Колї-ж єгó високо на шпїлї уздрїли,
колі він спер ся скрáneю о хмáри лóно,
що шпїль горї вбирála в блискавіць корóну,
з жертвєнників у гóру понеслóсь кадїло.
Єврєїв шїсть сот тїсяч гóлови схилїло
в золóченї промінєм фїміями дїмні.

---

*) Lentiscus = мастикове дерево.

Всі голоси зійшли ся у одному гімні
Левіти-ж, верховоди над всіма єдині,
мов стрункі кипариси посеред пустині,
вторуючи на арфах голосів народних,
звертали полет пісні до вершин Господних.

Мойсєй став перед Богом в скромности умільній
лицем в лице у темній хмарі громом сильній:
І так рече до Нєго: »Не дійду-ж до краю?
І де-ж скитальця ногу ставити я маю?
Чи ж вічно жити маю самотою сильний?
Позволь, щоб огорнув мене вже сон могільний!
Мене Ти вибрав, Пáne! Чим-же завинів я?
Твоїм шляхом народ Твій, Господи, все вів я.
Ось леда день стопою в Ханаані стане.
Най посередник інший буде вже їм, Пáne!
Нехай візьме хто інший вже провід народа, —
відступлю емú книгу з берлом верховода.

»На що-ж схотів Ти вбити всі мої надії
і вигнав мене з людської життя колії?
Чому-ж я від гір Гóреб аж по Небо грóбу
знайти собі не можу на старечу добу?
Дарма! Мене поставив Ти по-над мудрцями, —
І я не вів народа Твого манівцями.
Дощем о́гнів я сипав на царів, на трони.
Колись почтять потóмки всі мої закони.
Я словом відчиняю вікові могили;
Покійних мóщі б́уджу, щоб Тебе почитли.
Я велит! під стопою всі держу́ народи.
Моя рука в грíб мече й животворить роди.
Дарма!... Самóтний, Пáne, я живу́, хоч сильний.
Позволь, щоб огорнув мене вже сон могільний!

»Дарма!... Пізнав я всі небесні таємниці.
Вложив Ти силу слів Твоїх в мої зіниці.
На приказ мій тьма ночі гине у просторі.
Поіменно устами всі зчистив я зорі;
колі яку рукою на блакит покличу,
в покорі поспішає миттю: »Ото свічу!«
Положу обі руки на хмар чорні чола —
туч жерела в їх лонах висушу довкола.
Дам знак — піски у лоні свому скривють город;
підмарні гори ломить гураганів ворот.
Моя нога в дорозі дужша ніж просторш,
і проміж води йду я наче проміж горш.
На голос мій могучий, мовкне гомін моря.
Колі народ законів багне, гнеть ся з горя,
до неба зверну зір — Твій дух мене огорне,
всю землю дрож пройме і сонце стане чорне.
Аж Ангелам є заздру, — я й над ними властний!
А прещінь, Пáne, все на світі я нещастний.
Ти дав, що старіюсь я самотою сильний.
Позволь, щоб огорнув мене вже сон могільний!

»З часу, коли кріпить мене Твоя десниця,
говорять люди нішком: »Нам він чуженіця«.
Спускають очи перед жаром мого зору,
щось більше видять в нім ніж душу горем хору.
Я глянув — сох источник приязни й любови;
дівчата вид свій крили, мов їм смерть зготівив.
Тогді я вбравшись в хмари недоступні, тьмаві,
все йшов перед народом сам в понурій славі.
І мислив я: »Чого-ж бо серце більше хоче?
Нема-ж на світі лона під чоло пророче.
Рука моя всі руки мов кліщами тисне;

мій погляд наймирнійший блискавкою блисне;
грим нощу на устах все. Людям — я не ворог.
В обійми всіх узяв би — всі падуть у порох.
Досить наживсь я, П'ане, самотою сильний.
Позволь, щоб огорнув мене вже сон могільний!

І ждав народ... Страх кари, смертний жах, тривога
всім очи відвертали від страшного Бога.
Колі-ж підвів хто очи, чорні хмари краєм
тремтіли, блискавиця йшла небесним плаєм,
гадюкою сердито кинулась і скоком
над головами вїсла пламенним потоком.
Аж бачать — єсть гора. А де-ж Мойсєй?..

[Народом

страє плач... В обітовану зємлю йдуть походом.
А Йозує йде перший сам, в задумі темній,
бо вибранцем вже Божим став у жизни зємній...

ПЕТРО БЕРАНЖЕ.

П. Беранже (1780—1857) творець популярних пісень
вдусі ліберального міщанства, здобув собі серед него не-
звичайну славу. Луна всіх подій часу була змістом єго
легкої пісні з закраскою сатири і щирої добродушности,
з теплом патріотичного чувства. Не диво, що єї попу-
лярність, коренячись у спеціальних відносинах місця
і часу, остаєть ся передовеім у границях Франції. Сам
же Беранже, сказавши: »Mes chansons, c'est moi«, ска-
зав також: »Le peuple c'est ma Muse«.

Н а п і д д а ш и.

Так бачу знову нїзьку ту кімнátку,
де молодість моя товклá бідú!

Літ мав я два́йцять, римува́в вже гла́дко
і крім друзів мав лю́бку молоду́;
з ці́лого сві́та кпив, з е́го турбо́ти,
безжу́рности відда́в житя́ провід
і на підда́ши жив не без охóти, —
до щáстя трéба — ма́ти два́йцять літ.

В мо́й кімна́тці — ска́жу вам на ўхо́ —
лиш крі́сло й сті́л служи́ли все мені,
й вузе́ньке лі́жко й по́душка не з пўху, —
мій рим і до́си єсть там на сті́ні.

Ох, ра́дощі, з я́кими все я stráвив,
коб днесь верну́лись ви без го́ря, бід, —
для вас нера́з годинник я заста́вив..
До щáстя трéба — ма́ти два́йцять літ.

Не ба́чити вже лю́бої Лізе́ти!

У капелю́сі сьвіжі́м, вся в стяжкáх
приде́ було́. В вікні́ нема́ рулети, —
в мить шаль є́ї пові́сне на шибкáх.

Шовк, аксамі́ти в бі́дного по́ета!

Любо́в роже́во дівить ся на сьві́т.

Днесь зна́в би, відки в не́ї тоалета́..

До щáстя трéба — ма́ти два́йцять літ.

Раз в час обі́ду — грóші мав я дівом —
ко́лі сніва́ли вéсело дру́гі,

на́рoда го́мін сплív ся з на́шим спі́вом.

Марéнго! — йшло луно́ю навкругі́.

Нові́м діла́м нові́ озва́лись ну́ти

під гук армáт, під óкликн побід.

Вже коро́лям у Фра́нції не бу́ти!

До щáстя трéба — ма́ти два́йцять літ.

Проч! бо упию ся щастем чарів майських.
Куді пропали ви щасливі дні?
Я за одін лиш місяць днів тих райських
дам вік, якій Господь судив мені!
Житє, любов, про славу ясні мрії
у дрозж кидали серце серед бід.
Не знало ся фальшивости надії..
До щастя треба — мати дваїцять літ.

В о р о ж б а к а р т .

Задрімали мама вже
при своїм молитвослові?
Голочко! ми вже готові! —
нас ніхто не стереже.
Виложим собі ми карти,
щоб нам вийде, — то не жарти,
щоб нам доля приверже!

Прочуте — то правди єввіт.
Ось одін, що був на мисли.
Мрії, сни мої не прїсли, —
хлопець-кер списавсь як слід.
Що? вдова богата!... Горе!
Він за нею?... Кинусь в море!
Ах, проклятий, дідьчий рід!

Жаль, розпўка, монастир,
монастирські мури грубі..
Цар каровий!... Знову любі
щастя хвилі, серця мир!

Пийшний дар... малá трівóга...
дáльше втéча і дорóга...
грóші, цвiти, рáдість, пир!

Той карóвий цар — відáв
сам корóль, най князь — дурніця.
Не велика то ріжніця.
Я-ж княгiня! — хто-б гадáв?
Але тут!... завзяв ся вóрог
знищити менé на пóрох...
Хлóпець-бльд близь мéне став...

Тáйна — явна!... Дiм... пожáр!...
Пóки час ещé втiкаю.
Прощавáй мiй княжий рáю!
Ах, се був тяжкий удáр!
Князь пропáв. За те товпóю
iншi бiгають за мною,
щось iх бóде в дéсять пар.

Той ось тут, вже сiвий чiп —
юнкер, вiдко, мов корóлик.
Ну! попáвсь менi сокóлик,
ловiнчáв нас гáрно пiп.
I в Парiж! Житє — як рiдко!
Вiн сердiт — сьмiю ся в скрiтку.
Все так, як за дáвних дiб!

От прочвáра! мов у снi,
Сúне, кáшле, як три мáри,
чар любóви, щáстя чáри
все полóшить враз менi...

Ах! та-ж се просну́лась ма́ти!
Ба́чу, ла́дить ся крича́ти.
Ой, не ду́рить ка́рта, ні!

ТЕОДОР де БАНВІЛЬ.

Т. де Банвіль (1823—1891) легкий, дотепний лірик. Крім ліричних поезій, повних звучности і гармонії, писав багато новель, а також дещо для сцени. Збірки його поезій: „Les cariatides“, — „Les stalactites“, — „Les Odelettes“ — „Les odes funambulesques“.

З а з и в.

Ходи́! прикри́й волосе́ чо́рне капелю́хом.
За хви́лю вста́не го́мін пра́ці з ра́нним ру́хом.
Погля́немо, як ра́нок бу́дить ся на го́рах.
Гай, луг нас приви́тають цвѣтами в простора́х.
Над же́релом, що вкри́лось з ле́гка морщина́ми,
всьміхну́ть ся нену́фа́ри зо́лотом під на́ми.
Над на́ми, над сада́ми, над дрімучи́м бо́ром
луна́ загубле́ної піснї йде просторо́м.
А вітерці́ леге́нькі, го́нці-побрати́ми,
розтрі́пуючи за́пах кри́лами свої́ми,
метати́-муть на те́бе з ле́готом-приві́том
роже́вим пі́лом брескві, я́блуне́вим цвѣ́том.

ТЕОФІЛЬ ГОТІЕ.

Т. Готіе (1811—1882), зразу маляр, пізнійше поет, поклонник «штуки для штуки», уважав задачею поезії сопреництво з плястичним малярством і різьбою. Будучи кляси́ком романтизму, залюблени́м в екзотизмі́, зміст сво-

бері, мір тайну сил в кінєць, —
у нїм
чар гóрдости укрїв містєць.

Най нїжний дóтик рук твоїх
пружкám агáта лішить жар,
най з них

Апóллїна добúде чар!
Малярю! вóдних барв досїть!
Коли́ безсмéртя ти забáг,
так в мить
гарту́й свої краскі в огнiях!

Сірєн хоч сто в блакїт містї,
на сто ладів крутї ім в серп
хвостї,
щоб гóродів красїли герб.
Потрїйним нїмбом най у мглї
Мадóнни заблицїть красá;
з землї
хрест най ростє під небесá!

Корóтка всéму єсть добá!
На штúцї — тїльки ляже пліснь:
рїзьбá
столиць завмéрлих скрїла живнє;
старєзний, знїщений медáль,
що вгó вїймив з лóна піль
рискáль,
явїв нам Цéзара профїль.

Богї конєць побáчать свїй, —
та пó-над час єсть вїсша мїць —
то стрїй

пісень, що кріпший всяких криць.
Тож цізелюй емалій щит,
воплочуй ся зі сном своїм
в граніт,
в непобідимий бронз чи в рим!

Р у к а.

Був я в різбаря ненароком.
Там відлив гіпсовий рука
так любо вразів моє око,
ніжнійше ніж цвітки листки.

Царіці рука, чи богині —
лежала в тій хвилі вона,
пишучись виразом ліній,
біліла ся наче сніжна.

Колись вона може султана
в обіймах держала міцних,
а може чоло Дон-Жуана,
у кучерях гялася дрібних?

Руко куртизани чи жриці, —
красі ненаглядний взорець, —
була ти рукою царіці,
що гідно носила вінець?

Чи скіптр безграничної власти
держала ти гордо страшній?
Чи може лиш земної страсти
і роскоші скіптр чарівній?

Стремління до блиску і власти —
фантазії буйної гра;
а пориви буйної страсти, —
се-ж джерело зла і добра.

Бажання пустії химери
І щастє лиш в мріях та снах —
все те вже з самої Венери¹⁾
проблискує в ясних чертах.

Як жрець перед відом богині
стою против тебе я знов
і тайну загадку ліній
відгадує з жахом любов.

КАРЛО ПЕТРО БОДЕЛЕР.

К. П. Боделер (1821—1867) покінчивши науки в Парижі, відбув подорож докола світа. Весь посвятив ся літературі. Дебютував на поли критично-естетичних студій. Дав знаменитий переклад новель Едгара По, з котрим чимало споріднений був духом. Позитивіст без віри, але містик в обсягу релігійних обрядів, — Боделер, як і Едгар По, визначив ся силою пильно аналізованого чувства, фантастикою опертою на реальнім ґрунті, таємничостю і сентиментальностю настроїв. Надто віє з його поезій переситом життя і природним его наслідком — скукою. Найбільшого розголосу набрали его „Fleurs du mal“ (1857). Завдяки їм Боделер, побіч Готіє став вітцем бельгійсько-французьких символістів.

С к у к а.

Гріхі, захланність, пристрасть, промах і дуряцтво
отрутою бушують нам в душі і в тілі,

---

¹⁾ Венера = випукла часть долоні при великім пальці, з котрої звичайно ворожили долю.

а ми плекáєм лиш ті стру́пи наболілі,
як жебракі плекáють власних шат хробáцтво.

В гріха́х упрáмство зна́єм, ка́яттє — в знесі́лі,
за ка́яттє віддячу́єм собі три ра́зи
і зно́ву лю́бо да́льше потапа́єм в грязи
в тій вірі, що все змію́ть слі́в фальші́вих фі́лі.

Ниткі́, які нас вя́жуть, чорт хиба́ торочить!
Бо гляди́мо на по́гань симпаті́чним о́ком;
що дня до пе́кла блі́зше підступа́єм кро́ком
крі́зь те́мряву воню́чу, що́ на вік порочить.

Мов кúпа глист, що веть ся, на́че ма́са те́мна,
тьма де́монів у мо́зку нам бушу́є з сьмі́хом,
а смерть у на́ші грúди за найсла́бшим вді́хом
пливе́ з глухі́м зітха́нем, як струя́ підзе́мна.

Ко́ли насі́льство, тру́та і о́гонь з кинжа́лом
не ви́пили на ка́нві на́ших днів мізе́рних
своі́х крива́вих га́фтів, так як ми химерні́х,
то лиш то́му, що в нас, на жаль, відеа́ги ма́ло.

Одна́к сере́д шака́лів і панте́р і смо́ків
і малп і скорпіо́нів, лі́ликів і га́дин,
що лиш повзу́ть і ска́чуть з кри́ком в час огля́-
[дин,
в ті́м зві́ринці́ огідні́м на́ших всі́х поро́ків —

в стві́р, що переви́сшив те худóбне ста́до,
в скúка, що́ хоч кри́ком го́рла не надде́рла,
на пил ці́ліську зе́млю дúже ра́до-б сте́рла
й за по́зїхом одні́ським проковтну́ла-б ра́до.

Хоч скру́тять ся їй слéзи ча́сом в о́ці скрито,
шафо́т — то в не́ї мрія, гаши́шом ди́ше.
Ти зна́єш то́го ство́ра, що як сон коли́ше,
мій дру́же, мій ти бли́жній, бра́те, гінокри́то!

С П Л І Н.

Я в ца́рстві непого́ди і дощів воло́дар;
хоч мо́лод, а вже ста́рець; на́ймит, хоч госпо́дар.
Погор́джуючи ле́стю слуг всі́х безграницо́,
з кіньми сво́ими, з пса́ми нудить ся цар ві́чно.
Ніщо́ єго́ не ти́шить, ло́ви ні соко́ли,
ні люд, що ко́ло за́мку мре по вла́сній воли.
Співáє да́ром бла́зен співи сьміхотво́рні.
З чо́ла в царя́ не всту́плять ся вже тіни чо́рні.
Для не́го ло́же з цвѣтів ма́є запах грóбу;
а жѣнщини, що ра́ді всі́м у ко́жду до́бу,
не бли́снуть нагото́ю, ча́ром ті́ла сво́го
так, щоб збуді́ти о́сьміх в кі́стяка́ живо́го.
Мудре́ць, що зло́то з гли́ни ви́палити в си́лі,
не ви́палить вже з ца́рських ран і́дкбо́ї гні́лі.
В кривáвих навіть па́рнях рѣ́мського деспóта,
що-то до них на ста́рість є в царів о́хота,
глуха́ душа́ в живім ті́м тру́пі не просне́ть ся,
де в жи́лах за́мість кро́ви зе́лень Ле́ти лье́ть ся.

ЛЕКОНТ де ЛІЛЬ.

Леконт де Ліль (1820—1894) патріярх Парнасчиків, творці́в безособово́ї поезі́ї в артистично-викінченій формі, що взяли свою назву від збі́рної кни́жки „Parnasse Contemporaine“. Як Гю́го в „Legende des siècles“, так

Леконт де Ліль стрібував представити дії людскости, ві культу і вірованя в „Poèmes antiques„ (1853) і „Poèmes barbares“ (1862), але з тою різницею, що виявив при тім більший талант і більшу глибину філософічної мисли та інтуїції. Смуток, який ляг на тих поезиях є лиш впливом ідейного розчарованя. Він щирій, хоч і веде поета до бажаня нирвани.

Д ж і г а н - А р а .

Коли зійшла ти цвітом зоряних левад
на світ сей, Джіган-Аро, рай був у природі.
Дрожав блакит, коли ти в ханів огорді,
в колісці, на постільці з пурпурових шат
засяла ніби рожа в Тимуровім роді.

Зоря твоїх урдин, краса зір усіх,
тобі скупала очи в блиску променістім.
І ўхом ти почула в шумі урочістім
привітні поцілїї прадідів твоїх,
що злінули в могільнім привиді тїністім.

З нового міста Делі пішний огорд
несе тобі у груди пахоці з надвору.
Народи молячі ся в ту велику пору
тебе благословляють біля божих вод, —
несе луна їх мольби в темну гущу бору

Дитятком гарач ти дістала з сотні міст
Мечети осмикутні но́чами і днями
під мармур веж ясєнні слали фіміями.
Однак твій любий осьміх був яснійший зьвізд,
яснійший всіх мечетів, що горять огнями.

Щоб всяк тобі на світі був душею рад,
щоб і злочинець славив тої хвилі блиски,
коли на світ ти в перше глянула з коліски,
засудженим від горла вже відняв ніж кат.
З твоїх зіхань найперших не один брав зіски.

Так в по́чести, в любови ти росла раз в раз,
втішаючи Моголів землю чаром Феї,
як чиста філя б́ожа в білості лелєї,
гіднійша йти в обійми смерти в ранний час,
ніж в р́уки витязя вселенної усєї.

Свій край за рай ти мала в час дитячих літ.
Спливало вічно щастє з ви́сших сфер незнаних
на тво́го ба́тька пра́цю й труд є́го підданих.
Та де-ж від хмар зрадливих ви́зволивсь блакіт,
де ра́нок, щоб мав вічні ча́ри крас весняних?

В блакіті, де промінь гра́сть ся на всім,
пову́ра хма́рка крі́в сі́мя гро́му в лоні:
от-та́к в ті́м до́мі зра́да з го́рдостью долоні
неза́мітно підно́сить і росте́ у ні́м
німа́, жадна́ і хі́тра — з зо́ром мов при сконі́.

Джиган любі́в тебе́ лиш, цвѣ́тко ма́йських нив;
радів красі́ пеще́ній. Вид є́го безцвѣ́тний
лиш ти ви́яснювала ні́би ра́нок лі́тний,
коли́ він з жа́хом ба́чив, як лука́вством жив
бліди́й, пову́рий Сейб — той хло́пець неприві́т-
[ний.

• Мов до́чко, пе́рло, цвѣ́тко, мов мені́ тепе́р,
чо́го бажа́вш? Все дам: цвѣ́тників, пала́ти,

жемчужні ожер'єля, найдорóжші шáти,
чи з чужоз'ємних пта́хів сніп чудóвих пер, —
мов дóчко, щó по с'єрци? Все я мóжу дáти!

»Чи крiзь вiкóнницю ти в рáнний час весні
цар'євича вже з Андy чи з Хазáку вдрiла,
щó рiвнинóю Дж'ємми гнав кон'єм без дiла,
гнав бiстри антильóпи ч'єрез рiвнинi?
Чи мóже в любiй пта́шцi вже любóв затлiла?

»Скажi! твоiм вiн бóде. Лиш менi повiж!
Аллаг! вже óстрять сталь моi синi нещáстнi;
тремтять, щó пóки я живý, — не бóдуть влáстнi.
Одна́к ти все моá! Мою́ ти стáрiсть тiш;
най чýю вiддих твiй в остáннi хвiлi стрáстнi«.

Дiвчá! ти вцiлувáла в сiву скрань, в чолó
Джiгáна, щó погнýв ся в тýгах мовчáливих.
Не зрáдила емý ти мрiй своiх правдiвих.
Одна́к вiн с'єрцем вчýвши рук твоiх теплó
у пóглядi мав сл'єзи й óсьмих днiв щаслiвих.

Нi, с'єрця не палiв тобi любóви жар,
не знáла ти вщ'є, чим в любóви сiла;
вi ти, Джiган-Аро, в дóлi не просiла;
не знáла, чим в сл'єзи, с'ємих житiя i чар;
летiли в iньший с'євiт душi твоєi крiла.

Дитя́тем вже в задумi в бiр тiни́стий все
ходiла ти самóтна з золотiх саль двóру,
коли́ вечiрне сóнце над верхáми бóру
свiй плащ в крiвáвих бáрвах зáходу несé
й промiнем обсипáв снiг шпилiв Лягóру.

Тогді рубіни, пёрли, зóлота тягáр
тобі перехиля́ли гóлову на грúди.
Ти дúмала, як бідні є на свѣті лю́ди,
і якби їм роздáти мѣлостині дар,
і якби зло убíти, що бѣль шѣрить всюди.

За те-ж для тво́го сѣрця зберегла́ судьба
честь, щоб одної́ дніни всі прожѣги стрáти?
працáти ю́ність, врóду, хáнів скарб, палáти,
і ба́тькови, котро́го в грѣб велá журба́
в окрѣленій любóви тѣхе нѣбо дáти?

На по́мостах з рубіна в Та́джік-Мага́ль,
де цвѣт штучний блищѣть ся свѣтом цвѣтів
[ю́жних
і гра́еть ся з промінем чѣстих призм радúжних
та з бѣлостю драпѣрій Аллагових саль,
під балдахимом з па́рчі й герданів жемчúжних —
там Мúранг-Сейб, сдѣтий в свѣй проста́цький мѣх,
засѣв, де ба́тько пѣрше звик сѣдáти рідний.
А він — Джігáн, котро́го син зганьбѣв негідний,
взяв по́піл на свѣй во́лос бѣлий, нѣби снѣг,
о мур бѣ голово́ю, мре у жа́лю бідний.

Щоб як найскóрше вѣйти на найвѣсний шпиль,
Сейб сотворѣв загла́ду, náче вѣхор в жѣтї.
І днесь він сам... Братѣ два в зѣмлю вже зарѣгі...
Завѣршене вже дѣло... І ося́г він цѣль —
він пан! І рúки в нѣго з крóви вже обмѣгі...

Нарóд скорѣв ся то́му, що так на́гло встав,
блѣдѣм чолóм об зѣмлю з жа́ху бив без тѣми:

»Отсе твій світич, Аллаг! меч твій над мечами!
Останнім він родивсь, та Бог єму знак дав:
посеред диму крові ти трясі світами!«

Стоїш при нім ти, сестро! А блідий твій вид!
Тремтиш на всьому тілі, серце беть ся в болю;
спокійно без тривоги ждеш на брата волю;
і слухаєш ти, взявши чесноту за щит
аскета, що на себе взяв він звіря ролю.

»Дивись! я Алям-Гуір. Я здобув світи.
Побідник я і мєстник. Та земля погана
засіяна вже добрим зерном Тимур-хана;
тепер тут вже полóви, зради не знайти!«
— А де твій батько, Сєйбе? Сян забув Джігана?»

— Де той, що на престól, на світ тебе привів—
отець триkrát сьвятий, ненавистний для брата,
якого відсахнулись би й німі звірята,
убійнику, облитий кровію братів?
На кров тих, що люблю їх! мов, зміє проклята!
Він з óсьміхом дививсь на чар єї гнівній.
»Я, сестро, те зробив, що Бог судив на долю.
Із рук єго криваву ношу авреолу.
Велик єсть Аллаг! посїв теж єго страшний!
Все зроблю, що лиш хочеш. Віяви лиш волю!»

»Послұхай! я на батька не знимав тих рук.
Не бій ся! Хоч і в пұтах, жити-ме і швидко,
минўле згадуючи, він пізнасть, як рідко
тревалою є слава. То-ж позбудь ся мук!
Чого бажавш, все дам, все, моя лебідко!«

— Часть пут вго, мій брата, дай рука́м моїм!
Одно́го лиш бажаю нині: по́ки в сі́лі,
солодити вітцєви б́уду при́крі хві́лі.
Щоб глуш тюрми́ пзна́ти, ти з вітцєм своїм
похороні́ мене́ днесь у одній моги́лі!

Схили́в ся Алям-Гу́ір. Зрадою зми́ї
слеза́ єму́ заблі́сла в зї́мнім о́ці те́мнім:
»Доро́га сильних — проста́ все у трї́вку зе́мнім.
Ти си́льна се́рцем, гру́ди му́жеські твої́!
Що хо́чеш, ро́блю. Ти́ш вітця́ в житю́ тюрє́мнім!«

З вітцєм погно́бленим була́ ти де́сять лі́т.
Він, Джіган-Аро, бі́ль свї́й забува́в при то́бі,
по́ки не положи́в ся в Тї́муровім грóбі.
Як тїнь — чар ті́ла тво́го щез; твої́ дух поблі́д,
дитячу́ тугу́ в не́бо вні́с в свої́й подóбі.

Вступі́лась, Джіган-Аро, ти з от-сих низї́н,
де ся́ла, як лелє́я я́сна се́ред лі́та!
Імя́ твоє́ припа́ло, як зоря́ з блакі́та.
Ко́ли-ж ти свї́т лишала́, ба́чив Бог оди́н
а́нгела, що на сві́ті жив чужї́й для сві́та.

СЮЛІ́ ПРЮДОМ.

С. Прюдом (1839) в перших своїх поезиях „Stances et Poèmes“, — „Les Épreuves“, — „Les Solitudes“, — „Les Vaines tendresses“, знаменитий психоло́г — блиснув чаром яко́сь природно́ї меланхолї́, свобідно́ї від всякого пессимі́зму. Розширив свій горизонт у фі́лзофі́чних поемах „La Justice“ і „Le Bonheur“, та, на жаль, полет сти́лю понизив. Удостої́всь вже в ХХ. ст. велико́ї премї́ї Нобля́, при чім — се знаменне — вго́ писаня́м при́знано першенство́ перед пону́рими твора́ми Толсто́го.

С о н.

У сні рата́й озва́всь: Вже доста́ мо́го тру́ду!
Сам чорні скі́би край, сам до сівби́ бері́ ся!
А ткач рече́: Тепе́р ти сам вже убері́ ся!
Муля́р сказа́в: Бері́-ж сам це́глу й сам став бу́ду!

Покі́нутий всіма́ людьми́ немо́в за ка́ру
ходи́в по сві́ті я само́тний під проклóном.
Коли́-ж зверну́в ся я до не́ба з тї́хим сто́ном,
побáчив край шляху́ львів кровожа́дних пару́.

Прокі́ну ся... не вже-ж у сні́ се, чи на я́ві?
Дивлю́сь: муля́р доми́ буду́є велича́ві,
в варшта́тах го́мін, рух, шумі́ть коло́сєм лан...

І ща́сте я своє́ пізна́в. Нужда́р чи пан —
без по́мочи лю́дїй він обі́йтись не в сі́лі!
І лю́дське плéмя все люблю́ я з то́ї хви́лі,

Гніздо.

Люблю́ я ді́точкі і лю́дям се не діво.
А що вонó такі́ не шко́дить — от вам по́вість.
З гні́здом в руці́ хлопя́ прийшло́ до мене́ живо:
«Се, па́не за любóв вам дар від мене́, по́вість!»

Гні́здо!... малé хлопя́, а ви́брати умі́ло!
Поду́майте-бо лиш, як ду́шу раді́сть ро́сить,
коли́ дитя́, що се́рцем у гні́здочку-б сі́ло,
за ді́брку се́рця дар — гні́здочко вам принóсить.

Честилюбивому, що лиш глядіть самотно
безсмертя, давлячі життя основну силу,
малé пташá, гніздó своє дає охóтно,
хоч з мáтери теплá самó ледві остíло!

Гніздó!... теплó прина́дне, тихих снів привіти,
солóдка сýтiнь мiра і тишá крилáта,
свобóда, що злинáє в сонiшні блакiти
і з нéбом прия́знить ся, в нéбі мáє брáта!

Не знáєш, хлóпче, щó в тiм дáрі за прина́да,
і щó теж за чувствó він на́гло б́удить в мéне —
ранiть він — ранi тiй мо́я душá є рáда,
та рáна мéче жар в чувствó давнó студéне.

Нарáз мов жéрело зі скелi сéрця брiзло
і стáло сéрце мов оáзою пустiнi;
і згáсло пóлумя, що д́ушу вiчно грiзло, —
на хвiлю я щаслiв і вiрю в тiй хвилiнi.

Дитiно, рúчку дай! Будь самотá проклáта!
вже я не спротивлюсь тобі, мiй первiснóчку:
немóв голúбок гурт он гра́ють ся дiвчáта, —
голúбку дай менi — а б́уду рад гнiздóчку.

В а з о н.

Вахлярém удáрив хтось небáчно
вазон з цвiтом — цвiт уже на скóнi.
То був пóчин. Вазон трiс незна́чно
пiд легéньким дóтиком долóнi.

Лéгкий, тiхий дóтик був, та, вiдко,
вiд удáру дáвного спровóла
шрам повстáв i бiг вiн, бiг вiн швiдко,
аж i вáзон весь обiг докóла.

Вже водá вся вiтекла з калiки,
в жи́лах цвiту вiсох сок нажитий.
Раз трiс вáзон — вже вiн трiс на вiки.
Осторо́жно — вáзон вже розбiтий!

Так небáчно i рукá кохáна
чáсом сéрце вмить зранiть до крóви
i ростé незáмiтно вже рáна,
чáхне сéрце, вяне цвiт любóви.

I здасть ся, мов минáє лiхо.
Сéрце з бóлю, з жáлю áнї пiсне.
Лиш крiвавi слéзи рiнуть тiхо.
Осторо́жно — вже те сéрце трiсне!

І д е а л .

Блищiть ся мiсяць, зорянi блакiти
освiчують землi блiдi картiни;
дух свiта чiстий лiне над зенiти,
за ним до зiр найви́сших мрiя лiне.

Все шлю я мрiю до зорi на нéбi,
що нам з висóт незнáних шле промiне,
що озарiть промiнем тим в потрéбi
будúчий вiк, грядúче поколiнє.

Коли́сь, коли́сь заблiсне над землeю
зоря́ незнáна, прояснiть блакiти;

ТОГДІ СКАЖІТЬ, ЩО Я ТУЖІВ ЗА НЕЮ,
ВИ, РОДУ ЛЮДСЬКОГО ОСТАННІ ДІТИ!

ФРАНЦ КОППЕ.

Фр. Коппé [1843], правдивий Парижанин, лучив сприт і дотеп з сентиментальним чувством щирости. Дебютував ліриками „Le Reliquaire“ і здобув собі славу діяльогом в стихах „Le Passant“.

Ч а р ч у в с т в а .

Хоч сёрце лічку гáрному с раде,
а я волю́ чувства́ красо́ю я́сні,
і по́гляд я волю́, ніж óчи крáсні,
óсьміх волю́, ніж гáрних уст прина́ди.

І хто-ж не зна́в би, що цвигу́чу рóжу
цвѣт уст твої́х притѣмнює собо́ю,
що óчи в тебе ся́ють все весно́ю
і на́че не́бо крáску ма́ють бо́жу.

Та лиш для мене, лиш для мене нині
в твої́х очáх блища́ть ся бли́ски бо́жі;
мені лиш уст твої́х чудóві рóжі
шлють óсьміх щáстя в радѣстній годѣннї.

Зáки я сёрце взяв твоє на власність,
свѣт дѣвувавсь твої́й красі́ без мѣсли;
я дав тобі той чар, що ним заблі́сли
прина́ди всі́ — чувства́ живóго я́сність.

ЖОЗ МАРІЯ де ЕРЕДІА.

Ередія в своїх „Les Trophées“ (1893) явивсь обновителем французького сонета. Кождий его сонет, помімо тісних меж вислову, блискучим стилем, барвністю слів і ясністю провідної гадки приневолює читача снувати піддану поетом мрію, а кінцеві стихи сонета в дкривають так широкі горизонти мисли, як коли-б прочиталось поему. Форма сонетів викінчена до краю.

Антоній і Клеопатра.

Із сугорба обое споглядали пильно
на сонний край Египту в ніч душну, таємну
і на ріку, що в Дельту падаючи темну
до Саіс чи Бубастіс кóтить ся безсильно.

І римський вожд, що волю втратив мимовільно
чув на панцірних грудех мов вагу яремну,
чув у побіднім серци страсть якусь надземну
в обіймах рук, що мліли, пригортали сільно.

Вона звернула очи й свіжих уст коралі
до п'яного німою пристрастю в розпалі;
волóсе їй спливало філями на плечі.

А схилений над нею імператор в шалі
уздрів в очах, де с'яли ясних з'візд опалі,
цїле велике море й фльо́ту в час утечі.

Н о в и й с ь в і т.

Все на землі — від північних туманів
до полудневих жарів — безперечно,
все смерти мусить улягті конечно,
і навіть вóди океанів!

Та в стороні, де край лежить полярний,
за вітчиною ледівців, снігів
в другий світ, ледві чи легендарний,
де біля тихих берегів

до нині філі не діткнув ся човен.
Туді, в сей світ я рвусь відваги повен,
туді несé менé свободний дух.

Там стріну я тебе лиш, вічна зоре,
і там нехай чужé для других море
пéстить мені своєю грóю слух!

ЖАН РІШПЕН.

Ж. Рішпен (ур. 1849) голосний радикальний поет, повістеписатель і драматург. Важніші його писання: »Blasphemes“, — „La chanson des gueux“, — „La mer“.

Б а ж а н е.

Коли моя година вибе на відхіднім,
коб хмара не лягала на чолі погіднім;
коб я не жалував ся: зналось ліпші хвілі;
коб світови не клав я вже меті в могилі
й не з тих був, що в полудне, в сонішну годину
говóрять, що смерком лиш знають красну днину;
коб міг я все любити молодіж в запалі
за те, що рве всі пúта в молодому шалі;
коб я під захід сонця тїшивсь юним родом;
коб захід мого сонця був для него сходом!

ЕДМОНД ГАРОКУР.

Е. Гарокур (ур. 1858), один з найсимпатичніших поетів останньої доби XIX в., ученик Л. де Ліля. Тиха туга цїхує всі єго поезії, яких форма все викінчена, а думка все благородна. Найкрасше дав він у збірці »L'âme nue«.

Над колискою.

Дитино, що рожеві рúченьки-биліни
над снігом шат підносиш мов два цвѣти зймні;
дитино, що сьмієш ся й плачеш без причини —
не знавш ти, що гóре, що плачі нестрѣмні!

Гей прикрый же і довгий трѣвок чоловіка!
А завтра рано в ранці вже о власній силі
пійдеш ти вплав на фїлю ту, що споконвіка
вдаряючи в коліску ляже у могїлі.

Встань! Твій день! Довгий путь лежить перед
[тобою!

Ген сонце прóмїнь мече нїби ясну кладку...
Порá-ж у путь! А пánцир, меч візьмі з собою!
А бóдро йди до краю, мўжно, без упáдку!

Най в жи́лах тво́го се́рця й за́воду не бóде
зако́нних беззако́нїй нї чеснóт з потре́би.
Не там гляди́ ти пра́вди, де коде́кс облúди.
Вір в Бо́га, скóро мóжеш; бóдеш варт — вір
[в себе.

Люби́ могúче мо́ре, що дає наго́ду
втопи́ти бі́ль зневіри і судьби́ на́ругу;
приро́да лю́бить тих, що ввірили в природу:
в ти́шї лі́сів загу́биш сво́го се́рця тóгу.

Бій ся людий, будь гідний, клеветі не слухай.
Будь гордий перед світом, в самоті — покірний.
Прощай винуватцям, нарваних не руй.
Май віру — злу чи добру. В приятелі будь вір-
[ний.

І всякому дай повну волю в кождім чині.
Рук не сплюгав ніколи кровію безсильних.
Бо в праві бити рівні всі тобі, а нині
поміж приниженими много духів вільних.

Сьмієш ся, сьмієш ся в міру. Тих, що в горю,
[милуй.

Ненависть викинь з серця. Слів не меч на піну.
Однак нікого в суд свій вірити не силуй,
бо лиш одну ти маєш певність — домовину.

СТЕФАН МАЛЛЯРМЕ.

С. Маллярме (1842—1897), творець школи символістів, якій почин дав єго поема „L'après midi d'un faune“. В ній зазначив він свою головну тенденцію — ярке відріжненя мови вязаної від невязаної. Свої теоретичні погляди виложив в „Divagations“. Оголосив „Vers et prose“, „Florilège“ і т. п.

Ц Ъ В І Т И.

Із свіжно-срібних хмар, якими неба звід
забліс у первий день і з біля зір пречистих
Ти, Боже, дав землі, котра не знала бід
в час непорочности чар цвітів срібнолистих:

нарциси з повабом їх лебедіних ший,
і той божественний лавр позаземних духів,

мов серафіма перст у білості своїй
рожевий в рзблизках рум'яних, р'анних п'ухів;

барвистий гіяцінт і міртів сніжний чар,
і р'ожу, що цвité мов ж'енських т'іл прим'ана,
Іродіяду ту, що м'ече цв'ітам жар,
яку́ що дніни кров багр'ом вбир'ав з'рана.

Лел'ею Ти созд'ав, цв'іт б'олю, г'оря цв'іт,
що лиш колишеть ся на оке'ані с'уму
і л'ичко в'ерне все із м'раки на блак'іт,
до м'ісяця, що вбравсь в засль'ожену зад'уму.

Ос'анна, Отче наш! звук арф і ф'іміям
Тобі за вертоград, за н'аших сл'із награду!
Ос'анна!... б'е лун'а до тих м'іст'ичних брам,
де н'імби ясности оч'ам дають в'ідр'аду.

Та б'ільша, Отче наш, дяка́ Тобі від нас
за те, що дав єс'ї землі ту ч'ашу цв'іту,
яка м'іст'ить бальс'ам для с'ильних душ на час,
коли навв'ірить ся їм вже служити с'в'іту.

ПАВЛО ВЕРЛЕН.

П. Верлен (1844), батько т. зв. декадентів, а радше поетів музики і символа. Суггестія і настрої — то в него ц'іль поезії, а способи до осягнення тої ц'іли — простота і ніжність, символ і мел'одія. А передовс'ім мел'одія: „De la musique avant toute chose... De la musique encore et toujours, que ton vers soit la chose envolée, qu'on sent qui fuit d'une âme en allée vers d'autres cieux à d'autres amours“. А при мел'одії ніжність у відт'інях: „Car nous voulons la nuance encore! Pas la couleur, rien que la nuance! Oh, la nuance seule fiance le

rêve au rêve et la flûte au cor!“ Завдяки тим своїм поетичним принципам і чималому талантові Верлен став поряду з першими ліриками Франції. Важніші його писання: „Poèmes Saturniens“, — „Jadis et naguère“, — „Romances sans paroles“, — „La bonne chanson“, — „Amour“ — „Bonheur“. Але найзамітніша книжка „Sagesse“ тим, що в ній ударив Верлен в релігійну струну, як справдішній чернець по званю.

П с а л о м.

Нікого не люблю вже нині крім Марії,
на інші всі любові маю заборону;
самá Вона в потрібі жар дасть мому лону
й душі, що лиш для Неї все в любові тліє.

Для неї полюбив я вóрога; для Неї
приніс я жéртву власного життя в обіті
і непорóчність сёрця й прістрасти песіті.
Вона мені вказала шлях судьби моєї.

Коли я під гріхами падав, був без сили
підвівши óчи й рúки на житейські злуди,
тогді Вона звернула їх мені на грúді
до мольб, що боговійним трéпетом тремтіли.

Душá моя для Неї все терпінєм щéдра.
В пяті кривáвих ранах сёрце Її принóшу.
Коли-ж хрестá і мúки я для себе прóшу,
Вона мені страданєм оперéже бéдра.

Тепér лиш про Пречісту дúмаю й говорю:
Ти мúдрости приюте, жéрело любові,
свьітіло путевóдне, Фрáнції покрóве,
якú держиш у чéсти і крiпиш у гóрю!

Пренепорóчна Діво, мїлости кринице,
живої віри певна льогіко сердéчна,
Тво́я любóв — защїта дўхови безпéчна,
Тво́я любóв єдина, вїчности Царїце!

ГАНРІ ДЕ РЕНІЄ.

Г. де Ренїє (1867) один з наймолодших і найбільше
уталантованих поетів Молодої Франції. Написав: ›Episo-
des«, — ›Sites«, — ›Poèmes anciens et romanesques«.

З одвічних книг...

З одвічних книг одїтих в шкіру і клейно́ди,
щоб лиш найвїсшу таїну ма́гїї посїсти,
в день і в ночї, все чéрпав я знанé вїчїсте,
пїзна́в прикмёт ка́міня найріжнїйші ро́ди.

Сма́ра́гд на сьвіт нехїбно близнюків приво́дить;
рубі́н — грїха́м запо́ра, мов архангел чїстий;
а бїстрїсть о́ка й мўдрїсть ро́дять аметїсти;
бри́лянт обмо́ві вся́кій стéжку загоро́дить.

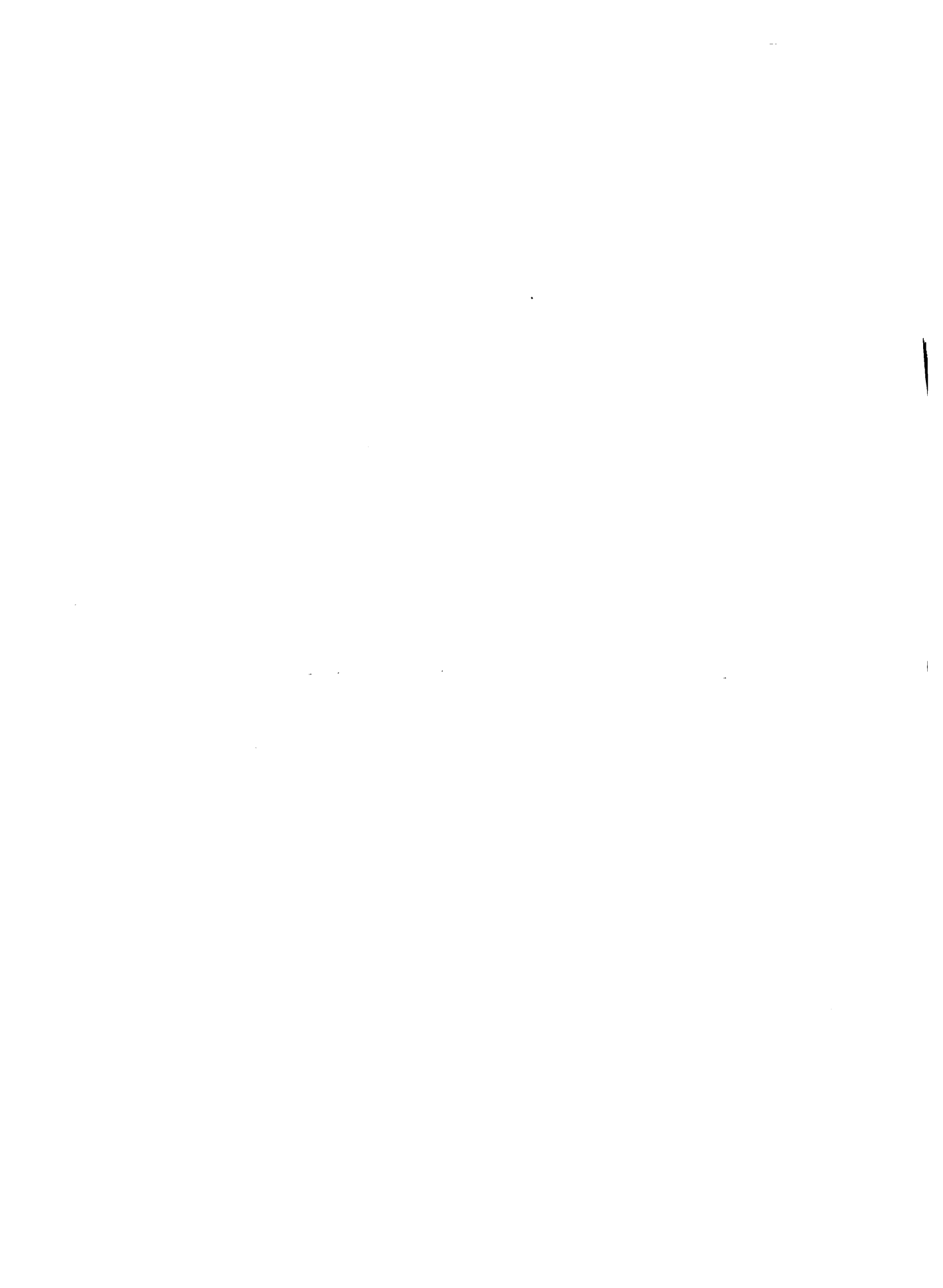
О півночи я вбив каменяря́, що в себе
теса́в авріпігме́нт і кимофа́н у скрітку.
Найбїльших ча́рів ми́ць їх сїла ло́мить швїдко.

І зрабував же я тоті дива́ для тебе!
І хризолїт я взяв на па́лець, що без трўду
зганя́є з сёрця шал, з очїй берé полўду.

Румунські поети.

ЦЕЗАР БОЛЛІЯК.

Ц. Болліяк (1813—1881) в часі розрухів 1848. р. був членом народного комітету і бурмістром свого родинного міста Букарешту. Пійшовши в депутації до Фуад-башії зістав увязнений, однак щасливо вдалось єму втекти до Семигорода, де видавав часопись „Ехпатриatul“ в дус, повднання Румунів з Мадярами. В 1849. р. переселив ся в Париж. До найвчасніших єго писань належать оди, сатири і народні легенди видані п. з. „Operele lui C. B.“ (1835) і перша по румунськи відограна драма п. з. „Matilda“ (1836). З пізніших поезій заслугує на згадку збір румунських патріотичних пісень п. з. „Nationale“ (1852).

Похорон жебрака.

Гей на-бік, на-бік, люди!
Для пўтника дорóга!
То-ж чўти »Со сьвятїми«,
то-ж відко зна́мя Бóга!
Несўть убо́гі люди
убóгу домовїну, —
нуждєнне тіло вбра́не
в нуждєнну́ю свитїну.
Нїхтó по нїм не пла́че,
шкода́ для не́го хвїльки.
Кляка́йте на колїна, —
хоч се жебра́к був тїльки.

Гей на-бік, на-бік, дўки!
Йде пўтник до могїли!
Бїда́ і гóлод óчи
слїпі єму́ закрїли.

З дзвінниці дзвін голосить:
»зрівна́в ся він з мето́ю!
скінчи́ло ся терпи́не!
вдово́лен він собо́ю!«
Чи цар хто, чи жебра́к хто —
моги́ла всі́х погоди́ть.
То-ж ти́хо, ви в коро́ні! —
Жебра́к сюди́ надходи́ть!

Гей на́-бік, на́-бік си́льні!
Днесь пúтник ко́сти зложи́ть.
Судьба́ у вічну́ у́рну
одно́ житє по́ложи́ть.
Чого́ черва́к не сто́чить,
те зникне в зе́мнім ло́ні.
Такé і тих чека́в,
що ходи́ть у коро́ні.
Чи бідний, чи бога́тий, —
смерть не прости́ть ні́кому.
То-ж усту́на́йте, го́рді! —
Жебра́к іде́ до до́му!

Гей на́-бік, на́-бік, мо́жні!
Се пúтник пере́ходить
на ти́хий лан до Бо́га,
де смерть лиш верховоди́ть.
То-ж гла́ви преклоні́те!
на суд крі́піть ся пра́вий!
Судя́ дя́ всі́х одна́кий —
і стро́гий і ласка́вий.

Оста́вте глум і на́сьміх, —
бо бу́де вам тріво́га!
Ге́й на́-бік, верхово́ди! —
Жебра́к іде́ до Бо́га!

ВАСИЛЬ АЛЕКСАНДРІ.

В. Александрі (1821—1890) образувавшись в Яссах і в Парижі, посвятив ся зразу праву, потім медицині, а вкінці письменству. Був ревним сотрудником видавництва *»Dacia literara«* (1840—1842) аж до часу його упадку. В 1844. р. став членом дирекції французько-румунського театру в Яссах і почав видавати часопись *»Progressul«*. Бувши учасником рухавки 1848. р., Александрі з настанєм реакції опустив вітчину, щоб трудитись даль ше для неї в Парижі. Вернувши з заточництва, розпочав 1855. р. видаванє часописи *»Romania literara«*, яку правительств невдовзі заборонило. Коли Молдаву сполучено з Волощиною, Александрі 1859. р. став міністром заграничних справ, але через рік подякував за уряд і взяв ся видавати 1865. р. часопись *»Socovobirii literare«*. Після упадку князя Кузи (1866) відсунув ся від політичного життя і аж 1879. р. вступив членом до Першої палати, де пристрасно протестував проти еманципації жидів. Від 1885. р. був румунським послом в Парижі.

Александрі вважаєть ся найбільшим національним поетом Румунії. Сьвітла доба його літературної діяльності розпочинаєть ся виданєм величавого збору народних пісень п. з. *»Poesii populare ale Românilor«* (Париж, 1853.). Ставши на ґрунті народної поезії і йдучи стежкама французьких майстрів форми, блиснув він перлами поетичної творчости в збірниках *»Pasteluri«*, *»Doine si Lacrimioare«* і ин. Геніяльні є в него балляди та боеві пісні з російсько-турецької війни (1877—1878). Сильно зазначив ся він теж на поли драматичної творчости трагедією *»Despot Voda«*.

Є від мене у твій двір...

Є від мене у твій двір,
любно, стежка з ясних зір.

Чи не пізнаєш ти їх
тих зірок, тих сліз моїх?

Віплили з очій на сьвіт,
зачепілись о блакит.

Став цілий блакит в красі,
наче цвіти у росі.

З серця віплили вони
із-за гóря вітчизні.

З серця вийшли із за тих,
що їх смертний час постиг.

Много з гóря їх плило!
А сліз щастя не було?

Тих я тільки дві зронів
німи нічку прояснив.

Пенеш Індик.

Девять нас вийшло з Васьлюї,
поручник був десятий.
Бог сьвідком — не тремтів ніхто
йдучи у бій завзятий.
Як той сокіл, що ген летить
над гóри і над скáли,
так мали крила ми у ніг,
на чолах пєра мали.

Кождий з нас Доробанцем*) був,
Румуном з крѳви й кѳсти.
Сандали, китлі і шапки —
убранє наше прѳсте.
Булѳ, нас индиками всїх
на глум прозвали люди**).
Коли з Балкану ми прийшли,
глум став нам в почесть всюди.

В час лїта ми лишали все —
дїм, поле, плуг у поли,
на Турка йшли за рідний край,
наш бідний край в неволи.
Так Матрагуна нам казав,
поручник прѳстий в слѳві.
Ми з Бѳгом хоч куди за ним
пїйти були гѳтовї.

Нас бачили, як довгий шлях
ми мїрили зї спївом.
Ставало все, глядїли всї
на радошах і з дївом.
А хто спитає, чи не йдем
на шлюбную гостїну,
ми сьмїючїсь одвїт даєм:
на бїтву до загїну!

---

*) Доробанцями названо нерегулярне військо, яке що пару лїт покликувано на вправи.

***) Индиками звали одїн віддїл вояків, що за шапками носїв индикові пера.

То йдіть щасливо й приносить
до цього добрі вісти! —
казав нам старець, піп казав,
дівчата і невісти.
А наш поручник їм на те:
Не бійтесь без потреби!
Румун вже з рόδу вдався твердий,
сім шкір забрав на себе.

Гей, гей! чи був тогді такий,
кому-б на гадку впало,
що з того гордого гуртка
останеть ся так мало?
Булó нас девять — всі як мур,
поручник був десятый.
Аж страх! одін я пережив
той смертний бій завзятий!

Боли́ть вонó, коли́ топір
вдаряє люто в дуба;
боли́ть, коли́ на гордий бір
іде страшна погуба.
Та горе тій лихий звезді,
що замість пільму сперти
без милосердя в ліс людий
валить топором смерти!

Подайте діти збан води,
а свіжої з під скелі!
Чей прохолонуть в ній згадки
болючі, невеселі.

В очах лиш іскри маю все,
а сэрце мусить мліти,
колі згадаю братчиків,
що полягли як цвіти.

Кóбуз, чабáн, на флétі грав,
а ми у Калафáті
безжурно Гóру завелі*)
при бóмбі і гранáті.
Аж кúсень бóмби — чорт би з ним! —
як не злетіть в ту пóру,
та Кóбуза по голові!
Впав Кóбуз — мáш Гóру!

На трéту дніну стáли ми
за бйстрим за Дунáєм.
Під клятою під Плéвною
у свйй табóр вступáєм.
А пéред нами Грйвиця,
редúта пéред нáми.
Глядйть на нас ненáче змий
з незрймими кйгтьáми.

Однак і ми, як дйкий звйр,
що знáє всйкі штýки,
не ждем, а йдем тихцём, хильцём,
чей влйзе нам щось в рýки.
Як сйпнем з Тúrчином з рушнйць, —
в повітря чýти крйцю.
Мов прйгорщáми сйпав би
мйж гóлубів пшенйцю.

---

*) Гóра — румýнський тáнець.

Ревé і вiв з сóтнї гiрл,
земля iде в перевéрти.
Довкóла грає в тiсяч бомб
страшна музiка смéрти.
Влiз Тiрчин в яму як медвiдь,
що ўха лиш нащiрив.
Вiн сiпав кiлями в живiх,
все в нас, а ми — все в мiри.

Цiнтеш був раз артилерiст!
Як в муравлiще стрiлить,
так неодiн там Тiрчин вже
в низ гóлову похiлить.
Аж ось летiть iз фóрту щось;
здавалося — бачиш мiшку.
То кiля! Трiпом Цiнтеш ляг,
в обiйми взявши пiшку.

На вáртi стáли Дан i Брад
в невiдну, тёмну нiчку.
Нарáз шрапнелi грим i грим! —
Мов пéкло сьвiтить сьвiчку.
Аж рáно в рáнци вiднайшлися
двi жéртви ятагáнiв.
А все-ж лягли вони собі
на кiпах бiсурмáнiв.

Сердéги! слáвно змирилися
в турéцькою тiчнeю!
Не вiпустили збрiї з рук;
смерть їх забрála з нeю.

Та що-ж! дружини нашої
судьба не біла плазом,
Шість нас осталося тільки в ній
з поручником вже разом.

Вкінці день штурму нам настав,
день суду і розплати.
В виду заглади кождий ріс,
мов велитом мав стати.
Тогді поручник, зміїв син,
говорить нам: Гей, діти!
поки вас пять, а шестий — я,
вперед! не час тремтіти!

Три рази всяк перехрестівсь:
Бог за відважним — амінь!
І до редуги кождий з нас
пустівсь, як з пращі камінь.
Гай, гай! як гнали ми вперед,
я й другі, всі без впину!
як кождий з нас таскав під вал
фашиву чи драбину!

Гурра! — лиш крок ще — і вже!
Два-три щеплі й до діла!
Та тут же не одному смерть
дух вицерла із тіла.
З нутра редуги полумя
бе філею страшною.
Звалив ся ряд один із ніг,
вже другий став стіною.

Зу́гуй вмира́ючи рубав;
не ле́гка з ним розпра́ва!
Ране́вий Шойм з валу́ крича́в:
Неха́й живе́ Молда́ва!
Брати́ Яша́ни в кров лягли́
поруба́ні на чве́рти;
як ли́царі без ро́поту
прийма́ли му́ку сме́рти.

А наш хоро́брый отама́н,
дарма́ що скрань розтя́та,
гукну́в: хто индик, я́стребом
вдаря́й на супоста́та! —
З прапо́ром у руці́ рвану́всь
що ду́ху на драби́ну.
А я з пору́чником за ним,
за ним, в пере́д, бе́з впи́ну.

Під меч і ку́лю, в дим, в ого́нь,
під ліс багне́тів жва́во
ступа́єм, бе́м ся і ста́єм
аж там, де ста́ти пра́во.
Алла́г! — сто со́тень загу́ло.
Сталь сьві́тить, а не ви́дко.
Над вал руму́нський наш прапо́р
мов страх підня́в ся шви́дко.

Гурра́! — йде в го́ру наш прапо́р,
бере́ від вітру кри́ла!
А ми від ран лягли́ круго́м,
а з нас втікає́ сіла...

Поручник наш вже в смертний час
на Турків мече сором.

А отаман, радіючи,
вмирає під прапором.

А я з ору́жем у руці,
спускаючи повіки,
кричу: Тепер солодка смерть,
день слави наш на віки! —
Колі-ж на но́шах я просну́всь,
в ночі, немов у хма́рі,
забліс на гру́дех в мене хрест:
virtuti militari!

Бо́же! дай вла́сть мої́ руці,
Зді́лі на гру́дех ра́ну!
Чей раз я, раз ще́ здоро́в
на по́ли бї́тви ста́ну!
Бо більших ро́зкошів не мож
на сві́ті сї́м заче́рти,
як ли́царем назва́ти ся
і ли́царем уме́рти.

ДМИТРО БОЛІНТИНЕАНУ.

Д. Болінтінеану (1826—1872) кінчив висші студії в Парижі і був на державній службі, яку втратив, оголосивши не в час деякі політичні псеми. Побувши рік у Парижі, вернув 1848. р. до вітчизни, щоб видавати національно-демократичну часопись. Видавав коротко. Оголошений ба їтом 1849 р., він втік знову в Париж, а лотім в Туреччину, відки аж 1859 р. вернув до Букарешту, де став міністром просвіти. Однак невдовзі попав у боже-

віле, з якого вже не вийшов і закінчив життя нуждарем в букареш євськім домі убогих.

До найцінніших поезій Болінтінеану зачисляють ся балляди: »Cântecesi plângerî«. Опер їх гоет на історичній основі і натхнув сильним чувством патріотизму. В епосі »Traianida« представлене покорене Даків, пращурів нинішних Румунів. Надто писав Болінтінеану сатири, спомини з подорожий, драми і романи. Можна сказати, що він теж дав Румунам перший поважний роман в творі »Manîlu«, де представлене здеморалізоване румунське боярство.

Мірча в бою.

Залягли товпами край цілий Мадяри.
Сонце налякалось, скріло ся за хмари.

Тільки сівий Мірча не злякавсь ніколи.
Скликавши дружину, вірушив у поле.

Ворога вже, звісно, силою не спійнить,
але те, що каже обовязок, вчинить.

Ах, де-ж час той дів ся, час, коли на бої
лиш по обовязку йшли румунські вої!...

Каже сівий лицар: »Вірная дружино!
Бог се відить з неба — як Румун я згину.

Хто своїм дасть в жертві душу й тіло власне,
в огнищи великім іскрою він гасне.

Чим в судьбах всесвітних є житє одного?
В творчости весняній цвіт заважить мно́го?

Чим одна зьвізда є на ланях зьвіздистих?
Що значить хвилинка при віках вічистих?

Мають горогі нас бачити в полоні,
згінємо як Румуни в смертній обороні!»

Ах, де ж час той дів ся, час, коли на бої
лиш по обов'язку йшли румунські вої!..

Мати Стефана Великого.

В замку віковім на вершінах скал,
де в низу ріка котить срібний вал,
там княгиня в ніч ронить росу сліз,
мов повбю цвіт все глядїть у низ.
Друг єї житя вірушив у бій,
з військом вірушив,—коб вернўсь мерщій!
Сїнява очій при слїзках дрібних —
мов фіялки дві в перлах росяних.
Волос філями сплив на рамена.
Вид — лелєї цвіт, рожа запашна.
Мати з нею жде чўтки-вістоньки,
розвіває жаль, сум невістоньки.
Аж о півночи стўче хтось до брам.
»Гóнець сїнів се? Вість принóсить нам!»
— Матїнко, се я! твій коханий син!
З поля бїтви йду, в ранах, сам одїн.
Ой побїла нас дóленька тяжка,
впав погром на нас, на мої війська.
Відчиняй мерщій! Тўрків тьма женé.
В ранах чўю жар; вїхор бє менé. —
Тут княгиня вже й до ворїт летїть,
але мати їй каже: »Дóню, цить!»
І пїйшла старá до ворїт самá
й чути гóлос лиш, бо довкóла тьма.

»Що сказав ти, що? В бою мій Стефан!
Тисячі падуть з рук вго, від ран.
То мій правий син! Матірю тобі
мала-б бути я?... Син мій у борбі!
Та коли-б уже Бог мене стару
покарати мав, заки я умру;
скоро-б відмінивсь мій Стефан зовсім,
скоро-б дійсно ти сином був моім,
що домів з війни з соромом прийшов, —
певно-б ти сюди вступу не знайшов.
То-ж назад вертай, згинь за рідний край!
Гріб твій украсять цвіти та розмай.«
Йде Стефан назад, — як заграє в ріг!
Військо вже при нім, дух вступів у всіх.
Гей-же в свіжий бій! — ворогів товпа
впала, як падє колос від серпа.

Подруга князя Негое.

Негое Великий поглядом сумнім
глянув з замку свого — Аргеш перед ним.
»Треба-б монастир наш будувати знову,
а тут все, що малось, вийшло на будову.
Не шкода-ж, панове, і не жаль нараз
кіннути все знову на якийсь безчас?
Кишені в підданих прецінь не порожні?
Облесно всьміхнувшись, мовили вельможні:
— Добре! чи се буде дід чи богатір —
кожде свій податок дасть на монастир. —
Аж іде княгиня: мов найкрасшу рожу
вся краса вкрасила ту княгиню гожу.
Скромний румянець їй виступив на вид;

о́чи че́рез ві́ї ся́ли як блакі́т.
»Не́гоє! не ва́ж ся бра́ти днесь да́нини!
За́втра вже на те́бе все прокльо́ном кі́не.
Монасти́р, яко́му все ти в же́ртві ніс,
ба́чити меш за́втра вже крі́зь мра́ку слі́з.
Ось-де дияма́нти! все бері́, що ма́ю!
Гідне ді́ло гідно доводи́ до кра́ю!
Як мо́гла-б я по́тім ті́шитись кле́йно́дом,
ви́дячі́ бі́дноту́ між мо́їм наро́дом?«
Ка́же і з коро́бки зо́лотої́ вми́ть
ви́кладає́ все, що зо́лотом бли́щить.
Ла́гідна і ті́ха ста́ла вся в жа́ру,
як ягі́дка я́сна в те́мному́ бору́.
Тут озва́в ся ста́рець з кня́жої дру́жини:
— Бо́г збере́г нам се́рце пра́дїдне в кня́гїни!
Да́й нам, Бо́же, бі́льше днесь та́ких неві́ст,
ва́рто бу́де й жи́ти, жи́знь пі́йде у зрі́ст!
Бо жи́те́м наро́да у є́го розво́ю
же́нщина́ все пра́вить ні́жною руко́ю.
Тим то й ка́жу: Бо́же, рад я вмру́ в сї́й хві́ли,
бо наро́д мій во́льний ба́чу в по́вні́ сі́ли!

Г. КРЕЦЕАНУ.

В ҐОНДОЛИ.

»Попли́вем до Лі́до, хло́пче!« —
ка́же па́ра молода́.
Сі́ла в пі́шную Ґондо́лю
й понесла́ є́ї вода́

На́че ті́нь пли́ве Ґондо́ля
здовж ля́гуна́ в ти́шині́.

Вся в чорні вона, в оздобах,
сільне рамя при стерні.

Тіхе місячне проміне
лєгко на воді лягло;
лєгко країло борозни
в яснїм зєркалі весло.

Примістївшись у вигодї,
молодїта почалї
любий розговір, що творить
рай блаженний на землі.

Мов мєльодия чудова
поплила з їх уст в простір;
лагідний, солідкий голос
розпочав той розговір.

•Спорожиїм до дна, мій мїлий,
чашу рѳзкоші і втїх;
зліньмо в парї під блакїти —
нам любѳв дасть крил своїх.

Як пчолá берé поживу
тїльки з цвїту, так і я;
з долею твоєю, мїлий,
зв'язана судьба моя.

Як пчолá устá притїсну
днесь до уст твоїх, бо знай —
я твої піснї Мўза,
замїсть мєне ти спївай!

З вічним співом помчимó ся
ген крізь ніч на ясний сьвіт;
мир знайдеш на грудех в мене,
мир і міра білий цьвіт.

Вóлос мій тебе огóрне
на́че пánцир у борбі
і позáвидувé нéбо
паречéної тобі.

Що, кохáний? не щасліво
нам спливé подру́жний вік?
Ясні дні, а срібні нóчи
з тїжня в тїждень, з ро́ку в рік!«

Втїхла пісня і гондóля
захитáлась на бокі.
Як стіна́ дівча́ поблі́дло:
»мі́лий, що се за знакі?«

— Хотячі́ безсмéртним ста́ти,
сам спині́в я щáстя біг.
Спорожні́м до дна, кохáна,
ча́шу ро́зкоші і втїх!

Скóро нам жите́ злиде́нне
хви́ль такі́х вже не подáсть,
відверні́м ся ми від не́го
і узна́ймо смéрти вла́сть! —

На блакі́тних, тї́хких фї́лях
тї́хо перстенці́ встаю́ть;
раз мов а́рфи́ звук озва́в ся
й не озве́ть ся вже мабу́ть.

ТЕОДОР ШЕРБАНЕСКУ.

Крик розпуки.

У нутрі лиш пекло ношу,
душу смертна мука їсть;
день і ніч спасення прошу, —
чи прийде вонó, Бог вість.

Наче поганін лукавий,
звážивши ся на буту́,
я на Тебе, Боже правий,
верг би зéмлю сю пусту́!

Гей подув вітрець від сходу...

Гей подув вітрець від сходу
так несъмліво якóсь,
мов би клікав на свобóду,
в путь по мóри звав когóсь.

Радби я пійті сьвіта́ми
по пустíни, по глуші́
так безмірній, як часа́ми
порожнечна у душí.

Я б житé рад перебігти
і втекти́ від мук житя́,
у яснійший сьвіт забігти
із низíн сих без путя́.

Коб мені лиш добрі рúки
пóтим хрестик там далé,
де спíчвú я після мúки
і вандрівки по землi.

Поцілуй.

Раз тебе лиш цілував я
так горячо, щiро так,
що побáчивши нас, мiсяць
став на мiсци, мов заклiяк.

А коли вкiнцi пращались
нашi змúченi устá,
у кущáх пташкi спiвáli,
сiяла сóнца красотá.

Але й дóси я не знáю,
чи тревáв наш поцiлуй,
пóки сóнце не пустiло
з нéба променiстих струй;

чи вiд тóго поцiлúя,
що в нiм був любóви жар,
мiсяць в пóлумени стáвши
глянув сóнцем iз-за хмар.

АЛЕКСАНДЕР КАНДИАНО-ПОПЕСКУ.

В Альбом.

Як рóси за сóнцем все гiнуть,
до цвiтiв метéлики лiнуть,

а вірні до храму при співі псалмів,
так ліне до тебе мій спів.

Як філя филь знати не хоче,
як день утікає від нощи,
як тїнь житя йде від понурих гробів,
так ти все йдеш пс-при мій спів.

ЯКІВ НЕГРУЦІ.

Яків Негруцці уродив ся 1843. р. з батька Константина, міністра князя Кузи, що був також румунським поетом, автором епічних поем з історії рідного краю Ставши професором в Букарешті, Яків займав ся редагованєм часописи Convorbiri literare і писав много стихом і прозою.

Поезия і проза.

Так, як много других,
був і я щаслив;
та мене любила,
котру я любив.

Але хвіля шалу
перейшла, як день,
не збудивши навіть
у душі пісень.

Кілька літ минulo...
Серце у журбі.
Полюбив я вірно —
людям, не собі.

Поплила́ із серця
пісня в шумом піль.
Заспівав я з болю,
щоб убіти біль.

Ща́сте — то лиш про́за, —
їй корóткий вік;
зрозуміє про́зу
ко́ждий чоловік.

Але біль, неща́сте —
то небесний дар;
лиш поет відчує
тя́жко їх удáр.

Ніч у саду.

Мура́ва у садú лежіть мов сном спові́та.
Не озива́ють ся між вітами пташкі́.
Під за́пахом своїм вгина́ють ся квітки́;
їх за́пах не душа́, душа́ мо́я несі́та.

В часі́ мину́вности верта́ють ся думкі́;
карті́на ва́бить їх у мгли́ принадній скрі́та.
Хоч безліч тих картін в борбі́ житя́ убі́та,
з могі́ли вста́вши днесь, одна́ живе́ такі́.

Я ба́чу ясні́ хвілі́, но́чи по́вні ча́ру
і чо́рні дні́ терпі́ня, мов пові́ті в хма́ру —
і ба́чу там свій́ вид, так го́рдий як бутá.

До мо́лодости хвиль всьміха́ю ся в просо́нню.
Огля́ну ся, аж тут — щось ба́чу, мов погóнню.
се ті́ни йдуть від дум: все в сьві́ті — суєта́.

МИХАЙЛО ЕМІНЕСКУ.

М. Емінеску (1849—1889) був університетським бібліотекарем, а потім редактором консервативного журналу *Timpu* в Букарешті. Оголошені 1884 р. поезії його дочекалися ще за життя поета п'яти видань. Найкращі поміж ними ліричні. Легкістю вислову визначаються сильною сатири. Емінеску вважається побіч Александри-ого найбільшим румунським поетом.

З с а т и р.

Не пита́й, чо́му так довго
ржа́віє перо́ моє,
та чо́му до ри́му в ме́не
вже охóти не ста́є.
Не пита́й, чо́му пова́жні
я́мби і дакти́лі жва́ві
сплять да́вно, рядка́ми ля́гши
гу́сто на листі́ жовта́ві.
Коб ти знав, з яки́м то го́рем
би́тись му́шу з дня на день,
сам би ти мені не ра́див
бра́тись ви́ні до пи́сень.
Бо сви́таю: по́-що ма́ю
йти в но́ві, завзя́ті бо́ї?
Щоб розсу́дній да́вній мо́ві
да́ти новомо́дні стрóї?
Ма́ю відказáти а́рфі
чувств, яки́ми жив я сам
і в куплетах театра́льних
показáти їх мов кра́м?
Чи ломі́тись мо́же ма́ю,
добира́ючи лиш фо́рми,

щоб дурни́цю популярну
сотвори́ти в ду́сі но́рми?
Та на се ти мо́же ска́жеш,
що бу́ло-б воно́ добро́м,
щоб здобу́в собі я в сві́ті
і́мя ви́значне перо́м;
щоб я мав поща́ну в кра́ю;
щоб мене́ ціни́ли мо́жні;
щоб посьвя́чував я да́мам
з ви́сших сфе́р стихі́ поро́жні;
щоб розва́гою відрáзу
зда́вив я в душі́ свої́й, —
але-ж ті до́роги дру́гим
я оста́вив, дру́же мій!
Бо-ж і в нас у́же, на ща́стві,
мно́жать ся ті трубаду́ри,
що за Му́зами співа́ють,
як їм ка́жуть па́нські чу́ри;
що панáм та їх метрэ́сам
же́ртвують себе́ в сти́шках
деклямо́ваних в сальо́нах,
співаних по всі́х шинка́х.
Бо не́раз воно́ і тяжше
вийти́ дурневи́ у лю́ди;
хóчби за́паски вчепи́вшись,
все воно́ вже ле́гше бу́де.
Даш по́ему ви́сшій да́мі,
муж вї́ здобу́де вла́сть, --
вдя́чна па́ні міні́стро́ва
вже й то́бі поса́ду дасть...

А чому́ для сла́ви й че́сти
не співа́ю — се-ж не гі́не?...
Що за че́сть при́де і відки
»вопію́щому в пу́стїни« ?
Днесь, ко́ли всі́ сме́ртні то́нуть
тільки́ в прї́страстях ма́рних,
сла́ва в порóжнім слóвом
і потїхо́ю ду́рних.
Іде́алам їх служі́ти,
лїлі́путьів велича́ти —
се з начть: в ві́дці »нічо́го«
ба́ньку мї́лянү пу́ска́ти!

З лі́ри пісо́ньку лю́бови
ма́ю ві́добути́ я —
пу́то, що́ дво́х, тро́х коха́нців
опове́ немóв зми́я?
Ма́ю па́дькати,́ як ко́ждий
зі сво́ім раху́нком вхо́дить
в ту дру́жїну опе́рову,
що́ їй Ме́нелай́ прово́дить?
Нї́ні же́нщина — то́ шко́ла,
шко́ла з до́брим батаго́м,
В нї́й навчи́ш ся лиш те́рпїти,
зло́миш ка́рк — то́ твій́ дипльóм.
Нї́ні в ті́ висóкі́ шко́ли,
де вча́ть му́дрости́ Венéри,
тї́снить ся ма́ле й вели́ке,
і ста́ре вже́ і безпе́ре.
Слу́хають Венéри лєкці́й
всі́ а всі́, з усі́х сто́рін,
аж розсі́плеть ся́ вся́ шко́ла
у́ румóвище́ руї́н...

Ах! ти т́ямиш п́евно час той
на́ших шќільних р́оків да́вних
і уч́ителів тих т́ямиш,
полата́йків д́іїв сла́вних,
що з книжо́к заб́уті хви́лі
добува́ли як мерц́їв
і л́їпи́ли їх мов ла́ти
на д́іра́вий плащ часів;
що бормо́танем пова́жним —
жерело́м всі́х »horum-harum«
т́ільки з тру́дом вдобува́ли
»pervum gegum gelegendum«.
Все а все вони́ побóжно
в на́ших б́уйних голова́х
воскреша́ли фарао́нів
і клал́і плавéтам шлях.
Астронóм не дав спокóю
тьмі кромі́шній у простóрі;
мов з корóбки в́иймив з не́ї
зéмлю й не́бо, со́нце й зóрі.
Але тут-же й закрут́ів ся
св́іт у голові́ мені́ —
і мов Га́лилей відчу́в я
рух вселéнної в ті дні́.
Кр́изь тумáни фі́льольо́гів
і кр́изь пил коме́т в ті хви́лі
я не ба́чив — фарао́ни
чи уч́ителі́ в могі́лі.
Дивля́чись, куді́ зі стéлі
в низ паву́к спусті́тись рад,
Ра́мзеса ми в ў́хах ма́ли,
в га́дці — зóрі оченя́т.

А в скриптурах рахункових
повставали в мить вулькани
для Кльотільд, Евгеній, Марій —
півні ляви, півні граїни.
Й перед нашими очима
шибали раз-враз простір
то земля, то Марс, то Рамзес,
то який-будь інший звір.
Потім бачимо в віддали
царіну широкополю,
в час прелекцій хилимо ся
головами аж до столу.
Мов у мраці перед нами
щезло все вже... Аж тепер
задзвонило. Ми гадаєм:
певно Рамзес вже умер!..
Світ сотворений у мріях
був для нас тогді правдивим
і протівно — все правдиве
нам здавалось неможливим.
Ледви нині ми пізнали,
як пусті й вузкі стежки,
по яких ступати можна
людям правим навіпроцкі.
Нині бачимо, що мрії
неодному горем стали,
що лиш посьміхом назветь ся
той, хто має ідеали.
То-ж і не питаї, чому се
ість іржа перо моє,
та чому до риму в мене
вже охоти не стає.

Не пита́й, чо́му пова́жні
я́мби і дакті́лі жва́ві
сплять да́вно, рядка́ми ля́гши
гу́сто на листі́ жовта́ві.
Я бою́ ся, що́б случа́йно,
ско́ро зложу́ рй́мів ряд,
не поча́в мене́ хвалі́ти
оді́н, дру́гий лі́тера́т.
Бо хоч я на їх нена́висть
маю́ о́сьміх — бі́льш нічо́го,
то такі́ з їх уст похва́ли —
вже́ бу́ло-б мені́ за мно́го!

В самотині.

Поспуска́вши в ві́кнах сто́ри,
сам сі́даю при столі́;
грань в печі́ трі́щить що́ хві́лі,
ду́ми йду́ть по голо́ві.

Мі́лі ма́рева ро́ять ся
мов у па́сіці пчі́лкі;
мов цьві́ркун з ру́їн по́малу
озива́ють ся зга́дкі.

Озива́ють ся по́малу,
в се́рце ка́пають під ні́ч,
як перéд Хри́стом Ро́зійти́м
ка́плі во́ску з я́рих сьві́ч.

По у́глах по́кою ві́сить
паву́тине́ з да́вних лі́т,

а на кúпи книг пова́жних
вийшли мйши на прохíд.

І під час тако́го мй́рз,
на бiк відложiвши лють,
тiльки в стéлi я питаю:
що за том вонi гризúть?

Ах! як ча́сто я у вто́ми
вiшав лiру на кiлoк,
щоб сумне́ житé поeта
звеселiти на часoк.

Але цьвiр унi та мйши
все в рiшúчий час менi
наведúть весь сум на дúшу —
з сýму рoдять ся пiснi.

Ча́сом, ча́сом — се вже рiдко, —
лiмпу сьвiтячi в ночi,
чúю — сeрце в грúдех тьoхне,
ключ озвeть ся, скриплячi.

Се вонá! І вмить, вiдрáзу
оживe покiй сумнiй,
i у тeмних рáмах жiзни
блiсне oбраз чарiвнiй.

Ах, той час! І як вiн мoже
все гонiти по землi,
скoро ми, устá злучiвши,
вiк стояти-б так мoгли!

Вічно.

О ма́ти, люба ма́ти!
ти із-за вічних меж
мені свій мійлий го́лос
у шу́мі лі́стя шлеш.
Однак на чо́рний грі́б твій,
на па́мятник сьвя́тій
ака́ція лиш ме́че
тихе́нько цвѣ́т блі́дій.
Ко́лише ві́тер ві́ти,
бре́ніть щось, мов пса́ло́м;
при ві́чнім шу́мі лі́стя
ти спи́ш, спи́ш ві́чним сно́м.

Ко́ли я вмру, коха́на,
не плач ти між лю́дьми;
з сьвято́ї лі́пи ві́тку
зеле́ную вло́ми.
І заса́ди́ ту ві́тку
у голо́вах мені;
ві́ неха́й оро́сять
слі́зки твої́ дрі́бні.
І ві́росте у лі́пу,
та ві́точка тво́я, —
у ві́чній ті́ни ві́чно
вже спа́ти бу́ду я.

Та ско́ро нам суди́лась
сме́рть у часі́ одні́м,
неха́й нас не хова́ють
на цві́нтари́ сумні́м.
Неха́й нас над руча́єм

ховáють, близь лану́,
в одній труні обо́их
в могíлоньку одну́.
Була-б ти все при сёрци,
що все було́ твоє.
Ми спáли-б разом вічно,
а фíля — вічно бе...

Д о й н а

Чого́ гнеш ся, бóре мій, —
без дощів та без вітрів
сўмно віти гнеш долів?

Як не гнўти ся мені
по мінўлій по весні?
День корóтший, довша нін, —
як мені не гнўти пліч?
Осипáють ся листкí,
утікають співакí.
Тут їм літа вже нема,
тут лиш хóлод і зимá.
Як не гнўти ся мені,
скóро мóвкнуть їх піснí?
Пóнад мно́ю в я́сний путь
тьмóю лáстівочки йдуть.
З нíми тра́чу жíзни ціль —
лиш не жаль і лиш не бíль.
Йдуть пташкí у крáсший сьвіт,
заслонíли нéба звід.
Мов хвилькí житя́ летя́ть,
крилонькáми лопотя́ть.

Забирають все мені —
тільки не сирітські дві;
Як не маю гнѳтись я?
Гне мене тоска моя!

КАРМЕН СІЛЬВА.

Кармен Сільва — то псевдонім румунської королевої Люїзи Отилії Елисавети Уроджена 1843. р., вийшла за-муж 1869. р. за князя, а пізнійшого короля Румунії Карла I. Поважне ім'я поетки і повістеписательки здобула собі в німецькій літературі. На поли німецького письменства заслужилась посередно також для Румунії, перекладаючи на німецьке твори визначних румунських поетів. Сама-ж займила побіч них почесне місце, оголосивши по румунськи книжку п. з. Cuvinte sufletescu.

На концертї

Не зітхала я,
не ридала я.
Нї — то пісня без слова
ридала чудова,
сумна, як печаль;
як дух, що покине
всі мрії й геть ліне,
забравши свій жаль.

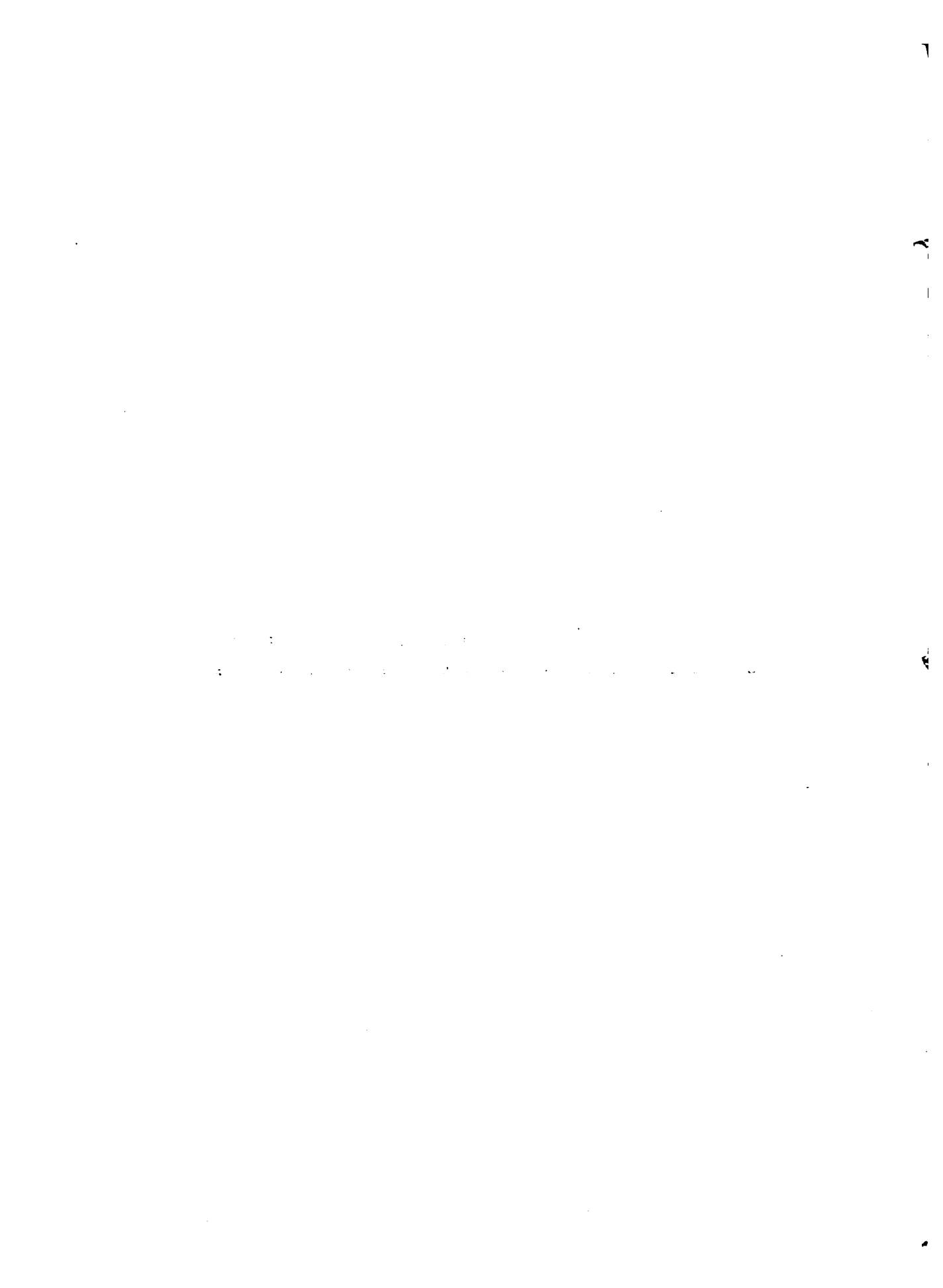
Не ридала я,
не зітхала я.
Нї — то пісню страдальну
я відчула печально
і слези вї;
й почтїти їх мўшу,

бо втісли ся в дýшу
і в óчи мої.

Не зітхала я,
не ридала я,
Ні — то пісня могуча
заграла, як туча, —
се тонів струя.
В нутрі єї чую —
ту пісню сумвую
смутих, як і я.

ІТАЛІЙСЬКІ ПОЕТИ.

УГО ФОСКОЛЬО.

Уго Фоскольо (1779—1827), писатель з ряду найви-
значніших подвижників національного відродження Іта-
лії. Здобув собі славу романом „Lettere di due amanti“
де героя доводить до упадку сентиментальність німець-
кого Вертера з запалом італійського патріота. Неменьше
замітна єго дидактична поема „I sepolcristi“.

Про себе.

Чоло́ журба́ перéд часóм порíла.
Хоч вóлос я́сний, щóки вже запáлі.
Зір бíстрий все. Уста́ мов два корáлі.
На довгíй шíї — головá похíла.

Стать рівномíрна. Одяг — лиш для тіла.
Хід скóрий. Гнíв та мисль прудкі в розпáлі.
Хоч дружелюбність прóмінем в криштáлі
блищíть, стерпіти підлотí не сíла.

Відва́жний в слóві, відважнíйший в чíні.
В самотині́ — понурий, задумчíвий.
Все невгомóнный, впéртий, все дражлíвий.

Се мій портрét, мій вірний óбраз нíні.
Порóки бáчу, та не вбю їх в sóбі.
А сла́ву й мир душі здобúду — в грóбі.

ВІНЧЕНЦО МОНТІ.

В. Монті (1754—1828) — поет і драматург. При безперечно-сильнім таланті був би станув у своїх творах дуже високо, колиб осею їх були якісь постійні ідеї. А то в'н міняв їх як одержу. Написавши в папськїм дусї против французької революції терцінами поему „Vasvilliana“, перекинув ся в табор ломбардських республіканців. Однак невдовзі й від них відбившись, став поетом Наполвона, щоб після єго упадку, на зміну, піснесловити австрійського цїсаря. В драмах єго взір — Альфїері, в поезиях — Данте.

І хто-ж ти, смерте?...

І хто-ж ти, смерте? Мре перед тобою,
в когó душá є лиходїйством пїана.
Могучий мєстник нєба — він стопою
твоєю дáвить сїльний карк тирача.

Однак такий, що гнўвши ся без бою,
втопїв надїю в гóрю жїзни зрána,
тебє приймáє мов женця в спокóю
і ти ведєш єго мов дрўжка знána.

Тобі на стрічу лицар вїйде мўжно,
твоїм грозám спротивить ся оружно.
Мудрєць байдўжно жде косї твоєї.

І хто-ж ти, смерте?... Тїнь посеред нєба,
раз зла, раз дóбра — як колї нам трєба,
а радше — вїтвір нашої ідеї.